

N:o 7

ORTODOKSIA

*Ἐπορεύσασθαι ἐχθὲς ὑγιαίνοντων λόγων
ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει
καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.*

2 Tim. 1: 13.

Julkaisija:

Nuorten Ortodoksisten Pappien Liitto

ORTODOKSIA

Julkaisija: NUORTEN ORTODOKSISTEN PAPPIEN LIITTO

N:o 7

Toimituskunta: *A. Ryttyläinen, J. Suhola,*
P. Saarikoski (päätoimittaja).

1945
Heinäkuu

Suomennosehdotus.

PYHIEN KUVIEN VIHKimINEN.

Romanian kieliseen käännökseen vertaillen suomentanut Slaavin kielestä pastori Paavo Saarikoski. Psalmi otettu uusimmasta Raamatun käännöksestä.

Yhden tai usean Kristuksen ja Herran juhlaa esittävän kuvan siunaus- ja vihkimiskaava.

Ambonin eteen asetetaan arvoaan vastaavalla tavalla katettu pöytä ja sille Vapahtajan kuva tai useampia kuvia, mikäli niitä on. Pappi pukeutuu epitrakiliin ja feloniin, suitsuttaa kuvalle ristinmuotoisesti ja aloittaa tavalliseen tapaan:

Kiitetty on meidän Jumalamme . . .

Lukija: Taivaallinen Kuningas . . . Pyhä Jumala . . . Isä meidän . . .

Pappi: Sillä Sinun, Isä ja Poika ja Pyhä Henki . . .

Lukija: Herra, armahda (12 kertaa) Kunnia . . .
nyt . . . Tulkaa, kumartakaamme . . . (Kolmesti)
Psalmi 89: 1—19:

Minä laulan Herran armoteoista lakkaamatta, julistan suullani Sinun uskollisuuttasi polvesta polveen. Minä sanon: ikiajoiksi on armo rakennettu, Sinä olet perustanut uskollisuutesi taivaisiin. »Minä olen tehnyt liiton valittuni kanssa, olen palvelijalleni Daavidille vannonut: 'Minä vahvistan sinun jälkeläisesi ikiajoiksi ja rakennan sinulle valtaistuimen polvesta polveen'. Ja taivaat ylistävät Sinun ihmeitäsi, Herra, ja pyhään seurakunta Sinun uskollisuuttasi. Sillä kuka pilvissä on Herran vertainen, kuka Jumalan poikain joukossa on niinkuin Herra? Hän on Jumala, ylen hirmuinen pyhien kokouksessa, peljättävämpi kaikkia, jotka Hänen ympärillensä ovat. Herra, Jumala Sebaot, kuka on voimassa Sinun vertaisesi, Herra? Ja Sinun uskollisuutesi ympäröi Sinua. Sinä hallitset meren raivon: kun sen aallot kohoavat, Sinä ne asetat. Sinä ruhjoit Rahabin kuin sodassa kaatuneen; väkevällä käsivarellasi Sinä ajoit vihollisesi hajalle. Sinun ovat taivaat, Sinun on myös maa; maanpiirin täysinensä Sinä olet perustanut. Sinä loit pohjoisen ja etelän; Sinun nimestäsi riemuitsevat Tabor ja Hermon. Sinulla on käsivarsi voimaa täynnä, väkevä on Sinun kätesi, korotettu Sinun oikea kätesi. Vanhurskaus ja oikeus on Sinun valtaistuimesi perustus, armo ja totuus käy Sinun kasvojesi edellä. Autuas se kansa, joka tuntee juhlariemua, ne, jotka vaeltavat Sinun kasvojesi valkeudessa, Herra! He riemuitsevat Sinun nimestäsi kaikkina päivinänsä, ja Sinun vanhurskautesi voimasta heidät korotetaan. Sillä Sinä olet heidän väkevyytensä, heidän kaunistuksensa, ja Sinä armossasi kohotat meidän sarvemme.

Kunnia . . . nyt . . . Halleluja (kolmesti).

Diakoni: Rukoilkaamme Herraa.

Laulajat: Herra, armahda.

Pappi lukee seuraavan rukouksen:

Herra Jumala, Kaikkivaltias, Sinä pelastaaksesi valitun kansasi Israelin epäjumalanpalvelemisen viettelyksestä ja säilyttääksesi sen keskeytymättä Sinun, ainoan totisen Jumalan, tuntemisessa ja palvelemisessa uhaten kielsit sitä tekemästä itselleen mitään Sinulle vastenmielistä kuvaa ja muotoa sekä kielsit kumartamasta niitä jumalana. Mutta sitten Sinä käskit tehdä kuvia, ei vieraitten ja väärrien jumalien, vaan Sinun ainoan, totisen Jumalan nimesi ylistykseksi: Sinä käskit Mooseksen tehdä laissasäättämäsi ensimmäiseen kaikkeinpyhimpään liiton arkin päälle kaksi kultakerubia, kaksi armoistuimen kumpaankin päähän ja useita kultakerubeja telttamajan kankaankaistoihin, jotka oli taidokkaasti kudottava. Ja Salomonin temppeliin oli asetettu kaksi kypressistä tehtyä ja kullalla silattua kerubia sekä liiton arkki, jossa oli kaksi kivistä lain-
taulua, kultainen astia ja Aaronin sauva, jotta ne siellä olevien ihmisten kanssa kuvaisivat Sinun kunniasi suuruutta ja muistuttaisivat Sinun kunnioitettavista ihmetöistäsi ja hyvistä teoistasi, ja vaikka ne olivat ihmiskätten töitä, niin Sinä käskit pelvossa ja vavistuksessa, juhlallisin palvelusmenoin, suitsuttaen ja rukoillen niiden edessä, kunnioittaa niitä, ja Sinä otit armollisesti sen vastaan Sinulle itsellesi osoitettuna kunnioituksena. Aikojen täytyessä Sinä lähetit ainokaisen Poikasi, meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen, vaimosta, ainaisesta neitseestä Mariasta syntyneenä, ja Hän otettuaan palvelijan muodon ja tultuaan ihmisten kaltaiseksi painoi liinan pyhille

kasvoilleen ja jätti pyhien kasvojensa käsinteke-
 mättömän kuvan, jonka Hän lähetti Edessan kun-
 ninkaalle Abgarille ja paransi hänet sillä sairau-
 desta, ja kaikille, jotka sitä lähestyivät uskossa
 ja kumarsivat sitä, Hän antoi ihmeellisen paran-
 nuksen sekä suoritti monta hyvää tekoa. Niin
 mekin, oi hyvä Herra, Kaikkivaltias, muistellak-
 semme rakkaan Poikasi lihaksitulemista meidän
 pelastuksemme tähden ja kaikkia Hänen kunni-
 oitettavia ihmetöitään ja hyviä tekojaan, jotka
 Hän ilmestyttyään ihmisenä maan päälle osoitti
 ihmiskunnalle, asetamme arvokkaasti Sinun suu-
 ruutesi eteen tämän Hänen kuvansa (nämä Hänen
 kuvansa), emme tehdäksemme siitä epäjumalaa,
 sillä pyhälle kuvalle osoitettu kunnioitus kohdis-
 tuu alkumuotoon, ja langeten sen eteen me har-
 taasti rukoilemme: Katso armollisesti meidän ja
 tämän kuvan (näiden kuvien) puoleen ja Sinun
 ainokaisen Poikasi lihaksitulemisen ja ilmestymi-
 sen tähden, jonka muistoksi tämä kuva (nämä ku-
 vat) on tehty, lähetä sille (niille) taivaallinen siu-
 nauksesi ja Pyhän Hengen armo sekä siunaa ja
 pyhitä se (ne). Anna sille (niille) parantava ja
 kaikkia pahan hengen juonia hajoittava voima ja
 täytä se (ne) sen käsintekemättömän pyhän kuvan
 siunauksella ja voimalla, joka rakkaan Poikasi
 pyhimpäin kasvojen kosketuksesta tuli niin run-
 saasti siunatuksi, jotta se (ne) vaikuttavalla voi-
 mallaan ja ihmeteoillaan tulisi (tulisivat) oikean
 uskon vahvistukseksi ja uskovaisen kansasi pelas-
 tukseksi ja jotta kaikki, jotka sen (niiden) edessä
 kumartavat Sinulle, ainokaiselle Pojalle ja kaik-
 kein pyhimmälle Hengellesi ja jotka uskoen huu-
 tavat Sinua avuksensa ja hartaasti rukoilevat,
 kuultaisiin ja jotta he saisivat ihmisrakkaudestasi
 laupeuden ja armon. Sillä Sinä olet meidän pyhi-
 tyksemme, ja me kunniaa kannamme Sinulle yh-

tenä ainokaisen Poikasi ja kaikkeinpyhimmän, hyvän ja eläväksitekevän Henkesi kanssa, nyt ja aina ja iankaikkisesti.

Laulajat: Amen.

Pappi: Rauha olkoon teille*kaikille.

Laulajat: Niin myös sinun hengellesi.

Diakoni: Kumartukaa Herran edessä.

Laulajat: Sinun edessäsi, Herra.

Pappi lukee hiljaa seuraavan rukouksen:

Oi Herra minun Jumalani, katso pyhästä asunnostasi ja valtakuntasi kunnian istuimelta ja lähetä armollisesti pyhä siunauksesi tälle kuvalle (näille kuville) ja tämän pyhitetyn veden vihmomisen kautta siunaa ja pyhitä se (ne). Anna sille (niille) kaikenlaisia sairauksia ja pahoinvointeja parantava voima, — voima, joka karkoittaa kaikki pahan hengen juonet niiden luota, jotka sen (niiden) edessä Sinua rukoillen kumartavat ja luoksesi kiiruhtavat. Kuule aina heidän rukouksensa, ja olkoon se aina otollinen Sinulle.

Lausuu ääneen: Sinun ainokaisen Poikasi armosta ja laupeudesta, jonka kanssa yhtenä kaikkein pyhimmän, hyvän ja eläväksitekevän Henkesi kanssa Sinä olet siunattu nyt ja aina ja iankaikkisesti.

Laulajat: Amen.

Pappi vihmoo kuvan pyhitetyllä vedellä ja lausuu:

Pyhän Hengen armolla ja tämän pyhitetyn veden priiskoittamisella pyhitetään tämä kuva (nämä kuvat). Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Amen. Kolmesti.

Jos pappi suitsuttaa ja kumartaa kuvalle, niin luetaan tai lauletaan seuraava tropari 2. sävelmällä:

Sinun puhtaalle kivallesi me kumarramme, oi Hyvä ja rukoilemme syntejämme anteeksi, oi Kristus Jumala, sillä pelastaaksesi Sinun luotusi vihollisen orjuudesta, Sinä tahdoit lihassa astua ristille. Kiittäen me siis huudamme Sinulle: »Ilolla täytit Sinä kaikki, meidän Vapahtajamme, — Sinä, joka tulit maailmaa pelastamaan!»

Suudeltuaan kuvaa hän lausuu:

Kunnia . . . nyt . . . 4. sävelmä:

Me kuvaamme Sinun muotosi, oi Kristus Jumala, jotta selvästi tajuaisimme syntymisesi Neitsestä. Sinun ihmeesi ovat sanoinselittämättömät. Me muistellen julistamme Sinun vapaaehtoista ristiinnaulitsemistasi. Sitä peljäten pakenevat pahat henget, kunnianttomat tuskissa vaikeroivat, sillä he ovat osallisia pahojen henkien kanssa.

Sitten hän lausuu seuraavan loppusiunauksen:

Kristus, totinen Jumalamme, joka sanomattomasta huolenpidostaan katsoi soveliaaksi ennen vapaaehtoisia kärsimyksiänsä painaa liinaan käsin tekemättömällä tavalla jumalihmisen pyhimpien kasvojensa kuvan, puhtaimman Aitinsä ja kaikkien pyhiensä esirukouksiensa tähden armah-takoon ja pelastakoon meidät hyvydessään ja ihmisrakkaudessaan.

Hän panee pyhän kuvan kunniallisella tavalla paikalleen ja kiittää Jumalaa.

Yhden tai usean kaikkeinpyhimmän Jumalan- synnyttäjän kuvan siunaus- ja vihkimiskaava.

Pappi aloittaa samalla tavalla kuin edellä olevassa Kristuksen kuvan siunauskaavassa aina psalmiin saakka. Tässä luetaan psalmi 45:

Minun sydämeni tulvii ihania sanoja; minä lausun: kuninkaasta on minun lauluni, minun kieleni on kerkeän kirjurin kynä. Sinä olet ihmislapsista ihanin, suloisuus on vuodatettu sinun huulillesi, sentähden Jumala siunaa sinua iankaikkisesti. Vyötä miekka vyöllesi, sinä sankari, vyötäydy kunniaasi ja korkeuteesi. Ole onnekas korkeudessaasi. Nouse sotavaunuihisi totuuden, nöyryyden ja vanhurskauden puolesta, ja oikea kätesi opettakoon sinulle peljättäviä tekoja. Sinun nuolesi ovat terävät, kansat kaatuvat sinun allesi; kuninkaan vihollisten sydämet lävistetään. Jumala, Sinun valtaistuimesi pysyy aina ja iankaikkisesti: Sinun valtakuntasi valtikka on oikeuden valtikka. Sinä rakastat vanhurskautta ja vihaat vääryyttä; sentähden on Jumala sinun Jumalasi, voidellut sinua iloöljyllä enemmän kuin sinun osaveljiäsi. Mirhaa, aloeta ja kassiaa tuoksuvat kaikki sinun vaatteesi, kanteleet helisevät sinun iloksesi norsunluisista palatseista. Kuningasten tyttäriä on sinun kaunistuksenas, kuningatar seisoo sinun oikealla puolellasi, Oofirin kullassa. Kuule, tytär, katso ja kallista korvasi, unhot kansasi ja isäsi huone, ja saakoon kuningas halun sinun kauneuteesi, sillä hän on sinun herrasi. Kumarra häntä. Tytär Tyyro ja kansan rikkaimmat etsivät lahjoillaan sinun suosiotasi. Ylen ihana on kuninkaan tytär sisäkammiossa, kultakudosta on hänen pukunsa. Kirjailuissa vaatteissa hänet saatetaan kuninkaan tykö. Neitsyet seuraa-

vat häntä, hänen ystävättärensä tuodaan sinun tykösi. Ilolla ja riemulla heitä saatetaan, he astuvat kuninkaan palatsiin. Sinun poikasi tulkoot sinun isiesi sijaan; aseta heidät ruhtinaiksi kaikkeen maahan. Minä teen sinun nimesi kuuluksi suvusta sukuun; sentähden kansat sinua ylistävät aina ja iankaikkisesti.

Kunnia olkoon Isälle ja Pojalle ja Pyhälle Hengelle nyt ja aina ja iankaikkisesti. Amen. Halleluja, Halleluja, Halleluja.

Diakoni: Rukoilkaamme Herraa.

Laulajat: Herra, armahda.

Pappi lukee seuraavan rukouksen:

Herra, meidän Jumalamme, joka sallit yhtä iankaikkisen ja yksiolennollisen Poikasi ja Sanasi tulla lihaksi puhtaimmasta, ainaisesta Neitseestä Mariasta ja Hänen puhtaan syntymisensä kautta Neitseestä teit Jumalansynnyttäjän kaikkien uskovien puolustajaksi, auttajaksi ja esirukoilijaksi, — katso nyt meidän puoleemme, jotka nöyrästi rukoilemme Sinua ja avuksihuudamme Jumalansynnyttäjää, uskoen Hänen olevan totisen Jumalansynnyttäjän, ja jotka uskolla kannamme tämän rukouksen Sinun puoleesi. Hänen esirukouksiensa tähden kuule meidän anomisemme ja rukouksemme ja lähetä Pyhän Henkesi lahja tämän kuvan päälle, jonka Sinun palvelijasi ovat tehneet Hänen kunniakseen ja muistokseen. Siunna se ja pyhitä se sekä anna sille ihmeitätekevä voima ja väkevyys. Tee se parantavaksi ja terveyttä antavaksi lähteeksi kaikille niille, jotka sairanksissaan kiiruhtavat sen tykö ja anovat Sinulta apua Jumalansynnyttäjän tähden.

Kaikki, jotka tämän kuvan edessä tulevat kellovöllisesti kunnioittamaan siunatuinta Neitsyttä ja

meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen, rakkaan Poikasi, Äitiä, ja jotka onnettomuuksissaan ja hädissään tulevat rukouksissaan Sinulle huutamaan Häntä avukseen kristillisen sukukunnan puolustajana, tee otollisiksi saamaan pelastus, puolustus ja pikainen apu. Anna heille laupiaasti vapautus synneistä, anna heidän pian saada armo, jota he Sinulta anovat, anna löytää laupeus, jota he toivovat Sinun ihmisrakkaudeltasi, ja anna heidän tulla osallisiksi valtakunnasta, Hänestä ruumiillisesti syntyneen ainokaisen Poikasi, lihaksi tulleen Jumalamme ja Vapahtajamme, Jeesuksen Kristuksen lapeudesta, — Jeesuksen Kristuksen, jolle Sinun kanssasi on tuleva kaikkalainen kunnia ja palvelus pyhimmän, hyvän ja eläväksitekevän Henkesi kanssa, nyt ja aina ja iankaikkisesti. Amen.

Laulajat: Amen.

Pappi: Rauha olkoon teille kaikille.

Laulajat: Niin myös sinun hengellesi.

Diakoni: Kumartukaa Herran edessä.

Laulajat: Sinun edessäsi, Herra.

Pappi lukee salaisesti seuraavan rukouksen:

Herra Jumala, Isä Kaikkivaltias, joka olet nähnyt hyväksi valita ihmiskunnasta puhtaan kyyhkysen ja viattoman karitsan, ainaisen Neitseen Marian, ainokaisen Poikasi äidiksi ja pyhittänyt Hänet Pyhän Henkesi alastulemisen kautta, joka olet tehnyt Hänet korkeammaksi ja kunnioitettavammaksi kerubeja ja serafeja ja jalommaksi kaikkia luotuja sekä asettanut Hänet ihmiskunnan puolustajaksi ja esirukoilijaksi. Hänen esirukouksiensa ja puolustuksensa tähden siunaa ja pyhitä pyhän veden vihmomisen armollasi tämä kuva, joka on tehty Hänen kunniakseen ja muis-

tokseen sekä Hänestä syntyneen ainokaisen ja yksiolennollisen Poikasi, Sinun, aluttoman Isän sekä pyhimmän ja eläväksitekevän Henkesi ylistyksesi. Tulkoon se kaikille, jotka uskolla rukoi-levat sen edessä, sielun ja ruumiin heikkouksien parantajaksi, ja suo, että rukoukset olisivat otoliset Sinulle.

Ä ä n e e n :

Sinun ainokaisen Poikasi, Hänestä ruumiissa syntyneen meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen laupeudesta, jonka kanssa Sinä olet siunattu pyhän, hyvän ja eläväksitekevän Henkesi kanssa, nyt ja aina ja iankaikkisesti.

Laulajat: Amen.

Pappi vihmoo kuvan lausuen:

Pyhän Hengen armolla ja tämän pyhitetyn veden vihvomisella pyhitetään tämä kuva. Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Amen. Kolmesti.

Välittömästi lauletaan seuraavat Jumalansynnyttäjän troparit 1. sävelmällä.

Sinun armosi suojaan me murheissamme turvaudumme, oi Jumalan Äiti Neitsyt. Älä jätä kuulematta rukouksiamme, vaan päästä meidät vaaroista. Sinä ainoa puhdas ja siunattu.

Iloitse, Jumalan Äiti, Neitsyt, armoitettu Maria, Herra on Sinun kanssasi. Siunattu olet Sinä naisten joukossa ja siunattu on Sinun kohtusi hedelmä, sillä Sinä olet synnyttänyt sielujemme Pelastajan.

Kunnia . . . 1. sävelmällä.

Sinun pyhän kuvasi kautta, oi puhtahin Jumalansynnyttäjä, annetaan runsaasti terveyttä ja parannusta kaikille, jotka sitä uskolla lähestyvät ja sydämensä pohjasta avuksensa huutavat puolustustasi. Sentähden, oi Neitsyt, katso minunkin

heikkouteni puoleen ja paranna armollasi minun ruumiini ja sieluni haavat.

Nyt . . . samalla sävelmällä:

Oi puhdas Neitsyt osoita, että Sinä olet niiden suojelija ja voimallinen puolustaja, jotka rakkaudella kunnioittavat Sinun pyhää kuvaasi, jotka yksin äänin tunnustavat Sinut totiseksi Jumalan Aidiksi ja jotka uskolla palvelevat Sinua, ja karkoita heistä kaikki paha, sillä Sinä voit tehdä kaikki.

Sen jälkeen:

Totisesti on kohtuullista ylistää autuaaksi Sinua, Jumalansynnyttäjä, aina autuas ja viaton ja meidän Jumalamme Äiti. Me ylistämme Sinua, joka olet kerubeja kunnioitettavampi ja serafeja verrattomasti jalompi, Sinua, puhdas Neitsyt, Sanan synnyttäjä, Sinua toinen Jumalansynnyttäjä!

Pappi suudeltuaan kuvaa lausuu tavallisen lopuksiunauksen.

Tiedettäköön, että jos on Jumalansynnyttäjän juhlan kuva, niin heti sen vihkimisen jälkeen laulamme juhlan troparin ja kontakin ja sitten ylempänä mainitut troparit.

Yhden tai usean pyhän ihmisen kuvan siunaus.

Pappi aloittaa samalla tavalla kuin edellä olevassa Kristuksen kuvan siunauskaavassa aina psalmiin saakka. Tässä luetaan psalmi 139:

Herra, Sinä tutkit minua ja tunnet minut. Istun minä tahi nouse, Sinä sen tiedät; Sinä ymmärrät minun ajatukseni kaukaa. Käynpä tahi makaan, Sinä sen havaitset, ja kaikki minun tieni ovat Sinulle tutut. Sillä, katso, ei ole sanaa minun kielelläni, jota Sinä, Herra, et täysin tunne. Sinä olet saartanut minut edestä ja takaa ja laskenut kätesi minun päälleni. Senkaltainen tieto on minulle ylen ihmeellinen, ylen korkea käsittääkseni sen. Minne minä voisın mennä, kussa ei Sinun Henkesi olisi, minne paeta Sinun kasvojesi edestä? Jos minä taivaaseen nousisin, niin Sinä olet siellä; jos minä tuonelaan vuoteeni tekisin, niin katso, Sinä olet siellä. Jos minä kohoaisin aamuruskon siivillä ja asettuisin asumaan meren ääriin, sielläkin Sinun kätesi minua taluttaisi, Sinun oikea kätesi tarttuisi minuun. Ja jos minä sanoisin: »Peitäköön minut pimeys, ja valkeus minun ympärilläni tulkoon yöksi», niin ei pimeyskään olisi Sinulle pimeä: yö valaisisi niinkuin päivä, pimeys olisi niinkuin valkeus. Sillä Sinä olet luonut minun munaskuuni, Sinä kudoit minut kokoon äitini kohdussa. Minä kiitän Sinua siitä, että olen tehty ylen ihmeellisesti; ihmeelliset ovat Sinun tekos, sen minun sieluni kyllä tietää. Minun luuni eivät olleet Sinulta salatut, kun minut salassa valmistettiin, kun minut taiten tehtiin maan syvyyksissä. Sinun silmäsi näkivät minut jo idussani. Minun päiväni olivat määrättyt ja kirjoitetut kaikki Sinun kirjaasi, ennenkuin ainoakaan niistä oli tullut. Mutta kuinka kalliit ovat minulle Sinun

ajatukseksi, Jumala, kuinka suuri on niitten luku! Jos minä tahtoisin ne lukea, olisi niitä enemmän kuin hiekan jyväsiä. — Minä herään ja olen vielä Sinun tykönäsi. Jumala, jospa Sinä surmaisit jumalattomat! Ja te murhamiehet, väistykää minusta pois! Sillä he puhuvat Sinusta petollisesti ja lausuvat turhaan Sinun nimesi — nuo Sinun vihollisesi. Herra, enkö minä vihaisi niitä, jotka sinua vihaavat, enkö inhoaisi niitä, jotka Sinua vastustavat! Kaikella vihalla minä heitä vihaan, he ovat minun omia vihollisiani. Tutki minua, Jumala, ja tunne minun sydämeni, koettele minua ja tunne minun ajatukseni. Ja katso: jos minun tieni on vaivaan vievä, niin johdata minut iankaikkiselle tielle.

Kunnia . . . nyt . . . Halleluja (Kolmesti).

Diakoni: Rukoilkaamme Herraa.

Laulajat: Herra, armahda.

Pappi lukee seuraavan rukouksen:

Herra Jumala, Kaikkivaltias, isiemme Jumala, joka käskit muinoin vanhan liiton aikana tehdä puusta ja kullasta ja kutoa käsin kerubien kuvia todistuksen majaan, älä hylkää nytkään Sinulle otollisten pyhiesi kuvia ja muotoja, vaan ota ne vastaan, jotta uskolliset palvelijasi kääntyen niiden puoleen ylistäisivät Sinua, joka olet heidät korottanut, ja seuraisivat heidän elämänsä ja tekojansa, — heidän jotka Sinä olet katsonut arvollisiksi saamaan armosi ja valtakuntasi. Me rukoilemme Sinua, katso nyt tämän kuvan (tai näiden kuvien) puoleen, joka (jotka) on tehty ja maalattu Sinun pyhäsi (pyhiesi) kunniaksi ja muistoksi, sekä siunaa ja pyhitä se (ne) taivaallisella siunauksellasi. Ole kaikkien, jotka sitä (nii-

tä) kunnioittavat ja sen (niiden) edessä Sinua kumartavat ja rukoilevat sekä pyhän (tai pyhien) nimeä (nimiä) avuksensa rukouksissaan Sinulle huutavat, laupias kuulija ja hyvä ja joutuisa auttaja. Pelasta kaikista murheista ja hädestä sekä kaikista ruumiin ja sielun sairauksista, suoden heille armosi ja laupeutesi, jota he odottavat Sinulta.

Sillä Sinä olet pyhityksen lähde ja hyvyyksien antaja, ja Sinulle me kunniaa kannamme yhdessä ainokaisen Poikasi ja kaikkeinpyhimmän, hyvän ja eläväksitekevän Henkesi kanssa, nyt ja aina ja iankaikkisesti.

Laulajat: Amen.

Pappi: Rauha olkoon teille kaikille.

Laulajat: Niin myös sinun hengellesi.

Diakoni: Kumartukaa Herran edessä.

Laulajat: Sinun edessäsi, Herra.

Pappi lukee hiljaa seuraavan rukouksen:

Herra meidän Jumalamme, joka loit ihmisen kuvasi ja muotosi mukaan ja sitten, hänen tultua ensimmäisen syntiinlankeemuksen jälkeen alttiiksi turmelukselle, uudistit hänet Kristukseksi lihaksitulemisen kautta, — Kristukseksi, joka otti päälleen palvelijan muodon ja tuli ihmisen kaltaiseksi. Sinä johdit hänet entiseen arvoon pyhiesi joukkoon, jotka ovat Sinun muotoasi ja joiden muotoa hartaasti kunnioittaen me kunnioitamme ja ylistämme Sinua, joka olet alkumuoto. Sentähden me rukoilemme Sinua: lähetä Sinun armosi ja tämän pyhän veden vihmomisen kautta pyhitä ja siunaa tämä kuva (nämä kuvat) Sinun ylistykseksi ja Sinun pyhäsi (pyhiesi) muistoksi ja kunniaksi, siunaa kaikkia, jotka kunnioittavat tätä

kuvaa ja kantavat sen edessä rukouksia Sinulle sekä lauppeudestasi suo heidän saada armo Sinun edessäsi.

Ä ä n e e n :

Sinun ainokaisen Poikasi armosta, lauppeudesta ja ihmisrakkaudesta, jonka kanssa yhtenä kaikkein pyhimmän, hyvän ja elävüksitekevän Hengesi kanssa Sinä olet siunattu nyt ja aina ja iankaikkisesti.

Laulajat: Amen.

Pappi vihmoo pyhällä vedellä kuvan lausuen:

Pyhän Hengen armolla ja tämän pyhitetyn veden vihmomisella pyhitetään tämä kuva (nämä kuvat). Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Amen. Kolmesti.

Sitten hän lukee tai laulaa troparin ja kontakin sille pyhälle ihmiselle, jonka kuva on. Suudeltuaan kunniallista kuvaa hän lausuu tavallisen loppusiunauksen, muistellen samalla sitä pyhää, jonka kuva on.

KREIKKALAISEN KIRKOLLISEN KIRJALLISUUDEN HISTORIA.

(Professori, teol. tri Demetrios Balanos, Ateena,
Saksan kielestä suomentanut Paula Kononen.)

Kreikkalaista kirkollista kirjallisuutta on ollut koko kristinuskon olemassaolon ajan. Kahdenkymmenen pitkän vuosisadan aikana ei kreikkalainen nero edes ihmiskunnan pimeimpinä aikoina ole lakannut kehittämästä loistavaa voimaansa kristillisten periaatteiden vahvistamiseksi, joskaan ei aina samalla tuoreudella ja samalla loistolla, eikä antamasta arvokkaita lisiä suurten uskonnollisten probleemien tutkimukselle, probleemien, jotka ovat askarruttaneet kristillistä maailmaa ja sitä vieläkin askarruttavat.

Tämä laaja kreikkalainen kirjallisuus voidaan jakaa neljään suureen ajanjaksoon: Ensimmäinen käsittää ensimmäisten kahdeksan vuosisadan perustavan ajanjakson, n.s. patristisen kirjallisuuden. Toinen, joka alkaa 9:nellä vuosisadalla ennen kaikkea patriarkka Fotioksesta († 891), jonka aikana tapahtui itämaisen ja länsimaisen kirkon ero, ulottuu aina Konstantinopolin valloittukseen (1453), jonka kautta Bysantin keisarikunta hajosi. Kolmas jakso käsittää turkkilaisikeen aikaisen teologisen kirjallisuuden (1453—1821). Neljäs alkaa ajasta, jolloin osa kreikkalaismaailmaa vuoden 1821 vallankumouksen jälkeen vapautui, ja se ulottuu meidän päiviimme.

Tutustukaamme nyt näihin neljään ajanjaksoon yksitellen.

1. ajanjakso: Kahdeksän ensimmäistä vuosisataa.¹⁾

Yritys tässä suppeasti kaikilta yksityiskohdiltaan käsitellä kreikkalaista patristista kirjallisuutta, joka kumminkin on kristityn maailman yhteisomaisuutta, on mahdoton eikä ole tarkoi-

tuksenmukainenkaan. Saamme sentähden tyytyä yleisesti luonnehtimaan aikakautta.

Jo hyvin varhain ilmeni kirkossa kaksi toisiaan vastaan taistelevaa pyrkimystä ja suuntaa. Vapaamielisten ja vanhoillisten periaatteiden ikuinen ristiriita, joka semmoisenaan on välttämättömän tasapainon säilyttämiseksi ja äärimmäisyyksien välttämiseksi, toistuu tässäkin. Toisaalta liberaalinen tendenssi, joka pakanuudessa havaitsi tavallaan totuuden ituja sekä millään tavoin luopumatta kirkollisista perinteistä etsi kosketusta pakanuuteen, on oikein oivaltanut, että kristinusko oikealla tavalla hyväkseen käyttäen pakanallisia aineksia ammentaisi uutta voimaa muodostaakseen kristillisen filosofian ja maailmankatsomuksen, joka kykenisi korvaamaan vanhan pakanallisen filosofian, ja siten muodostaakseen huomattavan tekijän ei vain massojen, vaan myös sivistyneiden yläluokkien henkisessä elämässä ja osoittautuakseen sivistyneen maailman uskontona uskonnoksi ilman muuta. Toisaalta konservatiivinen tendenssi, joka kreikkalaisessa filosofiassa näki kristinuskon vihollisen, uskoi, että kälkkinaisen filosofian vaikutuksen kristinuskoon täytyi edistää tämän loittonevista alkuperäisestä ihanteestaan, ja näki ainoan pelastuksen eristäytymisen ja itsenäisyyden periaatteessa. Molemmat pyrkimykset taistelivat vakaumuksensa mukaan totuuden taistelua; kumpi niistä perisi voiton, sillä kysymyksellä oli perustava merkitys kristinuskolle. Liberaalisen pyrkimyksen voitto olisi merkinnyt hyvien ei-kristillisten ainesten tunnustamista ja mahdollisuutta käyttää niitä kristinuskon hyväksi, minkä kautta viimein saattoi saada yleisen luonteen. Konservatiivisten pyrkimysten voitosta olisi ollut seurauksena kristinuskon täydellinen itsenäisyys, mutta samalla sen tuomitseminen vain rajoitetun levikin ja merkityksen omaavaksi uskonnoksi. Vaikka konservatiivinen tendenssi ehkä enemmän oli sopusoinnussa kristinuskon alkuperäisen julistuksen kanssa, oli kuitenkin liberaalisten pyrkimysten lopullisella voitolla kristilliselle uskonnolle ja siten myös ihmiskunnalle suurempi merkitys. Ei saa unohtaa, etteivät laitokset eivätkä henkiset ilmiöt mitenkään voi elää ja menestyä, elleivät ne itse kehity ja mukaudu ajan tarpeisiin, luonnollisesti hylkäämättä tai muuttamatta pääsuuntaansa ja periaatteitansa.

Kunnia siitä, että kristinuskko enemmän läheni pakanallista sivistystä ja kreikkalaista filosofiaa, mikä alkoi toteutua Justinuksen ja muiden apologeettien aikana, kuuluu pääasiallisesti Aleksandrian kuuluisalle teologikoululle ja ennen kaikkea suurelle Origeneelle († 254), jota syystä pidetään vanhan kirkon henkinessä suhteessa huomattavimpana persoonallisuutena. Origeneen vaikutus oli suunnattoman suuri ei vain hänen aikalaisiinsa, vaan myös hänen seuraajiinsa. Vaikkakin jo hänen elinaikanaan syntyi hänelle vastavaikutusta ja vaikka hänet sekä hänen teologiansa myöhemmin useissa synodeissa oli tuomittu, elää Origenes meidän päiviimme asti suurten kirkkoisain varsinaisena opettajana ja innostajana, kirkkoisain, jotka viehättyivät hänen kirjoituksistaan ja saivat niistä henkisen suuntansa. Niin säilyi tämän hänen terveitten ajatustensa joskin pülevän vaikutuksen ansiosta silloinkin, kun 5:nnen vuosisadan keskivaiheilla sivistys alkoi rappeutua ja yksipuolinen tradition henki sekä eräänlainen mystillinen, tutkimukselle ja ymmärrykselle nurjamielinen tendenssi alkoi saada jalansijaa, kuitenkin aina loistava kipinä, joka pimeimpinäkin aikoina sädehti ja omasi voiman sopivassa tilaisuudessa jälleen leimahtaa palamaan.

Kirkkoisien aika päättyy Johannes Damaskolaiseen († n. 750), joka yhdisti heidän teologiansa ja osoittautui aikansa huomattavimmaksi teologiksi. Hänellehän annettiin asianmukainen arvo ei vain idässä, vaan myös länsimailla. Vaikka Damaskolainen kerskui, ettei hän sanonut mitään omaa, ei häntä kuitenkaan voi käsitellä miehenä, jolta puuttuu kaikkinaisen alkuperäisyys, varsinkaan kysämyksissä, joita teologia ei ollut määritellyt ennen häntä, kuten polemiikki islamia ja kuvainraastajia vastaan.

2. ajanjakso: 9. vuosisata vuoteen 1453. 2)

Kreikkalaisen kirkollisen kirjallisuuden toinen kausi alkaa yhdeksännenn vuosisadan alusta ja pääasiassa Konstantinopolin suuresta patriarkasta Fotioksesta († 891). Se päättyy vuoteen 1453, jolloin Bysantti joutui turkkilaisten ikeen alle. Tämä kausi voidaan jakaa kolmeen ajanjaksoon kolmen hallitsijasuvun mukaan, jotka ovat hallinneet kyseessä olevana kautena, nimittäin Make-

donialaisten (867—1057), Komnenien (1057—1204) ja Palaeologien (1024—1453).

Milloinkaan täysin sammumaton tutkivan kreikkalaisen hengen kipinä, Fotioksen ajasta ja hänen kauttaan alkanut hakeutuminen klassilliseen muinaisuuteen, useiden keisarien osoittama rakkaus tieteisiin, kilpailu arabialaisten kanssa, jotka 9:nnestä vuosisadasta alkaen vaalivat kreikkalaista kirjallisuutta ja tiedettä sekä vihdoin välttämättömyys torjua roomalaiskatolisten hyökkäykset vaikuttivat siihen, että tänäkin aikana esiintyi joukko korkeasti sivistyneitä teologeja. Luovia ja alkuperäisiä henkiä ei tosin esiintynyt. Mutta merkille pantava on se tosi-seikka, että tuollaisena yleisen rappion aikana oli miehiä, jotka kykenivät säilyttämään ja systematisoimaan kaiken perityn, ja ettei henkinen ketju katkennut eikä parempien päivien palaaminen käynyt mahdottomaksi.

Tämän kauden arvossapidetyin persoonallisuus on epäilemättä patriarkka Fotios († 891), harvinaisen maallisen ja kirkollisen sivistyksen omaava mies, joka ei osoittautunut vain suureksi kirkko-ruhtinaaksi ja huomattavaksi kansansa opettajaksi, kansansa johon hän vuodatti uutta elämää, vaan hän on samalla yksi teologisen maailmankirjallisuuden suurimpia hahmoja. Fotios on kirjoittanut useita hyvin huomattavia teoksia. »Myriobiblos», »Anphilogion», hänen kanooniset ja eksegeettiset teoksensa, hänen saarnansa ja kirjeensä todistavat hänen tavatonta oppineisuuttaan ja usein hänen kykyään arvostella oikein. Pääasiallisesti on Fotioksen nimen tehnyt kuolemattomaksi hänen suhtautumisensa »latinalaisiin», minkä aiheutti paavi Nikolaus I:n ylpeä ja röyhkeä käyttäytyminen. Tämä paavi saattoi ilmeisiksi paavien valta-yrkimykset, joista jo vanhastaan oli merkkejä olemassa. Fotios antoi kuuluisalla paimenkirjeellään merkin rikkaaseen »latinalaisiin» vastaan tähdättyyn kirjallisuuteen, jota on jatkunut vuosisatoja. Kuten usein tapahtuu, ei ajan vierieessä keskustelu rajoittunut skisman konkreettiseen aiheeseen, s. o. paavien yksinvaltaisiin pyrkimyksiin, vaan siirtyi erimielisyyksiin, jotka olivat olemassa jo ennen eroa, silloin häiritsemättä kirkollista yhteyttä. Niinpä kohotettiin ei vain »filioque», vaan myös happamattoman leivän käyttö eukaristiassa, paastoaminen Suurena lauantaina

sekä moni kulttia koskeva mitätön erimielisyyden kohde itämaisen ja länsimaisen kirkon kannattajain välisen kiivaan kirjallisen polemiikin aiheeksi, jolloin molemmin puolin unohdettiin kirkkohistorioitsija Sozomenoksen viisaat sanat: »On muelöntä erota erilaisten tapojen vuoksi, kun ollaan yhtä mieltä uskonnon oleellisista kohdista. Eihän suinkaan kaikissa kirkoissa joka suhteessa voi olla samat traditiot, vaikkakin sama usko vallitsee.»³⁾

Ylittäisi tämän yleiskatsauksen rajat ja tarkoituksen, jos tahdoisi mainita niiden lukuisien kirjailijoiden pitkän nimilistan, joiden päätoimintana oli polemiikki latinalaisia vastaan. Tämä polemiikki sai vähitellen kansallisen luonteen, pääasiallisesti latinalaisten Bysantin herrnuden ajasta lähtien (1204—1261), kun valtanpitäjien toimeenpanema ortodoksisen jumalanpalveluksen ja ortodoksisen pappien ja munkkien sorto syystä herätti kreikkalaisten vihan heitä kohtaan.

Myöskin polemiikkia juutalaisia, muhamettilaisia ja kerettiläisiä vastaan harjoittivat lukuisat kirjailijat, joista ei kuitenkaan yksikään ole kohonnut keskitason yläpuolelle.

Teologian muilla aloilla: hermeneutiikassa, systematiikassa ja kanoonisessa oikeudessa ei tänä aikakautena myöskään tapahtunut mitään itsenäistä tieteenviljelyä. Damaskolaisen lausuma: *ἡγῶ τοιγαροῦν ἐμὸν οὐδένα*⁴⁾ (Minä en siis puolestani tahdo sanoa mitään uutta) oli tuon ajan teologien mielilause, teologien, jotka tyytyivät systematisoimaan jo olemassa olevaa teologisen työn tulosta. Kuinka kauas olemmekaan joutuneet 4:nnestä vuosisadasta, jolloin Gregorios Teologi lausui: »Filosofoi vain maailmasta ja maailmoista, sielusta, järjellisistä luontokappaleista, paremmista sekä huonommista, ylösnousemuksesta, tuomiosta, Kristuksen sovitukselta kärsimisessä. Jos siinä olet saavuttanut päämääräsi, niin ei se ole arvotonta; mutta jos et ole sitä saavuttanut, ei sekään ole vahinko.»⁵⁾

Nyt uskottiin, että kaikki uskonnolliset tai kaikki jollakin tavoin uskuntoon liittyvät kysymykset, vieläpä tieteelliset ongelmat, olivat saaneet aivan yksityiskohtaisen, täyden ja lopullisen ratkaisunta Pyhästä Kirjasta ja isien teoksista ja ettei sen yli menevää itsenäistä katsantotapaa ja tutkimusta olisi suvaittava.

11:nnen vuosisadan lopussa ja 12:nnen vuosisadan alussa kunnostautuivat Raamatun selittäjinä *Theophylaktos* ja *Eythymios Zygabenos*. Viimemainittu on tullut tunnetuksi myös dogmaatikkona (*Δογματικὴ πανοπλία*). Dogmaatikkona kunnostautui myös *Niketas Choniates* († 1206 — *Θησαυρὸς ορθοδοξίας*). Kanoonisen oikeuden tuntijana sekä kirkollisten säädösten tulkitsijana ovat, paitsi Fotiosta, 12:nnellä vuosisadalla erikoisen tunnetuiksi tulleet *Balsamon* ja *Zonaras*, edelleen 13:nnellä vuosisadalla *Konstantinos Armenopoulos*.

Suuria puhujia ei tällä aikakaudella esiintynyt. Turhantarkka pitäytyminen traditioon sekä pelko poiketa mistä tahansa isien vaatimuksesta tai mielipiteestä tai joutua ristiriitaan jonkun valitsevan käsityksen kanssa riisti puhujilta vapauden, subjektiivisuuden ja alkuperäisyyden, siis puhujan edistymisen parhaimmat edellytykset. Paitsi *Eusthatios Tessalonikalaisen*, josta myöhemmin tulee puhe, opetussaarnoilla, on jonkinlainen arvo 12:nnellä vuosisadalla eläneen *Theophanes Kerameuksen*, Sisilian Taorminan piispan juhlia ja evankeliumijaksoja käsittelevillä saarnoilla.

Kirkkohistoriaa ei voitu käsitellä suurellakaan menestyksellä sivistyksen rappion aikoina, jolloin raja tosiasian ja legendan välillä ei ollut jyrkkä, ja kritiikki oli karkoitettu alistettuun asemaan. Tämän ajanjakson suhteellisesti paras historiатеos on 14:nnellä vuosisadalla eläneen *Nikephoros Kallistoksen* kirkkohistoria, joka ulottuu aina vuoteen 610, mutta jossa ei ole kriittistä henkeä eikä uskottavuutta. Sitävastoin esiintyi lukuisia legendankirjoittajia, joista hyvin todennäköisesti 10:nnellä vuosisadalla elänyt *Symeon Metaphrastes* teki itsensä huomatuksi.

Myös mystikkoteologeja vaikutti tuona aikana joltinenkin määrä. Heidän lähtökohtansa olivat pseudodionysianiset kirjoitukset, ja he harrastivat etupäässä kultillisten pyhien toimitusten ja esineiden vertauskuvallista selittämistä. Merkittävimmät näistä mystikkoteologeista ovat 11:nnellä vuosisadalla: *Simeon Uusi Teologi* (*Κεφάλαια μυστικά, θεολογικά καὶ πρακτικά ἐρωτικῶν θεῶν ὑμῶν*), 14:nnellä vuosisadalla *Nikolaus Kabasilas* (*Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς*) ja 15:nnellä vuosisadalla *Simeon Tessalonikalainen* († 1429), jota pidetään jumalanpalveluskysymyksiin kohdistuvan mystagologisen teologian viimeisenä edustajana.

Näiden mystikkoteologioiden kirjoitukset, jotka vastasivat silloisen yhteiskunnan henkistä tilaa, tulivat suosituiksi, ja niillä oli suurikin vaikutus aikalaisiin ja jälkimaailmaan. Väärin pidettiin kuitenkin tätä jumalanpalvelukseen kohdistuvaa mystillistä tendenssiä kreikkalaisen teologian tai jopa Kreikan kirkon pääharastuksena ja tärkeimpänä aineksena, sen ollessa kansojen kiihtymisen ja rappeutumisen ajan luonteenomainen tunnusmerkki.⁹⁾

Mystiikan hedelmä oli myös pyhällä Athos-vuorella syntynyt sikäläisten erakkojen teoria, erakkojen, jotka joutuessaan haltioitumistilaan perustelemattomassa ylpeydessä (*ἐμπατεύοντες ἃ μὴ ἐσπαύσατο*, Kol. 2, 18) uskoivat, että heitä ympäröi valo, jota he luonnehtivat jumalalliseksi ja kuolemattomaksi. Kun vuonna 1339 kalabrialainen munkki *Barlaam* tuli pyhälle vuorelle ja teki tämän Athoksen munkkien käsityksen naurunalaiseksi, nuhteli häntä *Gregorios Palamas*, joka väitti, että myöskin Taborin vuorella ilmestynyt valo oli sellaista, mitä ei oltu luotu. Niin syntyi tämän ajan hengestä todistava n.s. »Hesykastien riita», jonka aikana Hesykastien ja Palamaksen teoriaa vastaan, paitsi mainittua Barlaamia, kirjoittivat myös *Gregorios Akindymos*, *Nikephoros Gregoras* ja *Johannes Kyparissiotis*. Palamaksen, joka myös julistettiin pyhäksi, mielipide vahvistettiin viidessä synodissa Konstantinopolissa (1341—1368).

9. vuosisata on tuottanut useita mainittavia runoilijoita, mainittavia huolimatta komeilevasta tyylistään, joka monesti rappeutui loppusoinnulliseksi retoriikaksi ja kävi mauttomaksi. Huomattavimmat heistä olivat *Theodoros Studites*, *Theodoros Graftos*, *Josef*, *Kassia*-niminen naisrunoilija ynnä muut. Studiittaluostari Konstantinopolin ympäristössä oli siihen aikaan runouden keskus. Mutta 10:nneltä vuosisadalta lähtien alkoi rappeutuminen, ja se edistyi nopeasti. Krumbacher lukee tämän rappion nimenomaan sen tosiasian tilille, että kirkolliset messut olivat saaneet vakinaisen muodon, ja siksi uusien runoteosten ottaminen jumalanpalvelukseen kävi yhä mahdottomammaksi. Siten jäi pois yksi huomattavimpia runollisen toiminnan vaikuttimia. Joskin tämä varmasti edisti rappioitumista, niin ei saa unohtaa, että jokaisen tosi runoilijan olennaisin vaikutin on hänen tunteittensa ilmaisuuden sisäinen tarve.

Erikoisen mainittavia tämän aikakauden persoonallisuuksia Fotiosta lukunnottamatta ovat:

1. Korkeastioppinut *Mikael Psellos*, (12:nella vuosisadalla), joka on jättänyt jälkeensä lukuisia teologisia, filosofisia, lainopillisia ja muita mitä erisisältöisimpiä teoksia. Platonin ihailijana hän turhaan yritti jälleen yhdistää kirkon oppiin Platonin filosofias, jonka Aristoteleen filosofia oli syrjäyttänyt.

2. Metropoliitta *Eusthatios Tessalonikalainen*, samoin 12:nella vuosisadalla, viehättävimpiä kirkollisia persoonallisuuksia, kuuluisa ei vain harvinaisista piispallisista ominaisuuksistaan, vaan myös laajasta sivistyksestään. Hän on saavuttanut suuren maineen Homerosta ja Pindarosta koskevilla selityksillään sekä muilla sisällöltään filosofisilla ja filologisilla kirjoituksilla. Ennen kaikkea hän kunnostautui todellisena puhujana ja teologisena kirjailijana. Erikoisen huomattavia ovat hänen kirjoituksensa, joissa hän, itse tosi munkki, ylistää todella »taivaassa asuviensa» (*οὐρανopolῖται*) munkkien elämää. Mutta samalla hyvin ankarasti tuomitsee erakkojen rikkomuksia, heidän »ἀναλύεσθαι εἰς τὰ πρότερον» sekä askeesin harhautumia ja liioitteluja.

Huolimatta tappiosta, jota kohti valtakunta tunkeilijain lakkaamattomien hyökkäysten johdosta ajautui, sivistys puhkesi kukkaan valloitusta edeltäneinä viimeisinä vuosikymmeninä, ja monet harrastivat kirjallisuutta ja tieteitä. Tässä tosiasiasa voisi ehkä nähdä jumalallisen kaitselmuksen käden, joka Konstantinopolin valloituksen jälkeen johti monet noista oppineista Italiaan. Siellä he herättivät rakkauden kreikkalaiseen sivistykseen, ja heistä tuli renessanssin edeltäjiä länsimailla.

Niistä miehistä, jotka valloituksen aikaan kunnostautuivat teologisessa kirjallisuudessa, on erikoisesti mainittava:

1. *Markos Eugenikos*, Efesoksen metropoliitta († 1451), ortodoksian rohkea puolustaja Firenzen kirkolliskokouksessa (1439), joka taisteli useissa erinomaisissa kirjoituksissa latinalaisia vastaan.

2. *Gennadios Scholarios*, Konstantinopolin ensimmäinen patriarkka valloituksen jälkeen († n. 1472), aikansa oppineimpia miehiä ja tuotteliaimpia kirjailijoita. Paitsi filosofisia ja erisisältöisiä teoksia hän kirjoitti ennen kaikkea hyvin paljon teologisia tutkielmia, jotka kohdistuivat melkein kaikkiin teologian haaroihin.

Vuonna 1927 julkaisi L. Petit vainaja hänen koottujen teostensa 8-niteisen painoksen ensimmäisen niteen. Gennadios, Aristoteleen filosofian kannattaja, joutui riitaan platonilaisen filosofin *Georgios Gemistoksen* eli *Plethonin* kanssa, »taivaankannen kirkkaimman ja upeimman tähden», jollaiseksi häntä hänen oppilaansa ylistivät.

3. Harvoista latinalaisystävistä oli epäilemättä huomattavin *Bessarion* († 1472), joka siirtyi länsimaiseen kirkkoon ja kirjoitti »latinalaisten» hengessä kirkkojen skismaa ja yhdistymistä käsitteleviä kirjoituksia. Hänestä tuli Italian Tusculanumin piispa ja myöhemmin kardinaali. Bessarion saavutti suuren maineen varsinkin filosofisilla ja kaunokirjallisilla teoksillaan.

3. ajanjakso: Vuodesta 1453 vuoteen 1821. 7)

Aikana, jolloin kansaa painoi valloittajien ier, ei luonnollisesti voinut olla puhuttakaan kirjallisuuden ja tieteiden kukoistuksesta. *Inter arma silent Musae*. Mutta hyvin huomattava oli kansakunnan osoittama elinvoima. Vaikka Kreikan kansa oli raskaan, painostavan ikeen alla, on se synnyttänyt suuren joukon oppineita ja kirjailijoita, joista hyvin useat ovat käsitelleet teologiaa. Tätä rakkautta tieteisiin vahvistivat erikoisesti länsimailla opiskelevat kreikkalaiset, edelleen 17:nnellä ja ennen kaikkea 18:nnellä vuosisadalla perustetut koulut.

Toimintansa pääkohtana oli tämänkin aikakauden kirkollisella kirjallisuudella polemiikki latinalaisia uudistuksia vastaan. Tosin ei tänäkään aikana puuttunut joitakin latinalaismielisiä, jotka olivat saaneet kasvatuksensa erikoisesti Rooman Collegium Graecumissa ja joista huomattavimmaksi on tullut *Leon Allatios* († 1669). Protestanttisuuden syntyminen 16:nnellä vuosisadalla ja myöhemmin Konstantinopolin patriarkan *Kyrillos Lukaroksen* († 1638) kalvinismiin vivahtava tunnustus vaikuttivat sen, että kirkon ja teologian täytyi määrätä kantansa näihin ilmiöihin. Niin syntyivät Konstantinopolin patriarkan *Jeremias II:n* († 1595) vastaukset Tübingenin luterilaisille teologeille. Edelleen Aleksandrian patriarkan *Metrophanes Kritopoloksen* († 1640) tunnustus sekä oppineen ja innokkaan Jerusalemin patriarkka *Dosi-*

theoksen († 1707) uskontunnustus, joka patriarkka myös on kirjoittanut Jerusalemin patriarkkojen historian omaan aikaansa asti. Samoin laadittiin tähän aikaan myös Konstantinopolin (1638), Jassin (1641—1642) ja Jerusalemin (1672) synodiin asiakirjat. Näiden tunnustusten tekstit sekä näiden synodiin asiakirjat ovat muutamat teologit vieraiden esikuvien mukaan merkinneet Ortodoksis-Anatolisen kirkon tunnustuskirjoiksi, kun niiltä pikemminkin sekä muodon että olemuksensakin puolesta puuttuvat tunnustuskirjojen ominaisuudet. Koska ne ovat kirjoitetut tappion aikana, ne eivät ole puhtaat toisuskoisesta vaikutuksesta eivätkä joka kohdassa kyllin selvästi ilmaise ortodoksisista kantaa. Niissä on myöskin väärinkäsityksiä ja ristiriitoja.⁸⁾

Tämän kauden kuuluisimmat teologit ovat: 16:nnellä vuosisadalla Aleksandrian patriarkka *Meletios Pegas* († 1600), joka on kirjoittanut m.m. latinalaisia vastaan. 17:nnellä vuosisadalla ovat kuuluisia *Fransiskos Skufos*, retoriikan kirjoittaja (1681), suuri puhuja *Elias Meniates* († 1714) ja Ateenan metropoliitta *Meletios* († 1714), aikaansa nähden huomattavan kirkkohistorian ja muiden teosten kirjoittaja. 18. vuosisata on edellisiin verrattuna tuntuvasti parempi. Tällä vuosisadalla alkoivat Kreikassa tulla tunnetuiksi Länsi-Euroopasta peräisin olevat uudet suunnat ja katsomukset. Yhdeksi huomattavimpia välittäjiä, ellei huomattavimmaksi, tuli *Eugenios Voulgaris* († 1806), joka on opiskellut Paduassa. Omaten mitä hienoimman filosofisen ja teologisen sivistyksen, kielitaidon ja suuren pedagogisen lahjakkuuden hän opetti Joanninassa, Kozanissa ja Athoksella saaden tosin osakseen vakavaa vastustusta uudemman filosofian vihamiesten taholta. Myöhemmin hän tuli Venäjälle, ja keisarinna Katariina II suosi häntä suuresti. Hänet vihittiin Slovenian ja Chersonin arkkipiispaksi ja nimitettiin Pietarin akatemian jäseneksi. Paitsi useita merkittäviä filosofisia ja filologisia teoksia sekä käännöksiä on hän kirjoittanut ensimmäisten vuosisatojen kirkon historian, kirjasten latinalaisia vastaan, dogmaattisen käsikirjan (*Θεολογικόν Σύγγραμμα*) sekä muita teologisia teoksia. Lisäksi hän on julkaissut Theodoretos Kyyrolaisen säilyneet teokset viitenä niteenä (Halle a. S., 1768—1775).

Huomattava oli myös Eugeniuksen seuraaja Slovenian ja Cher-

sonin piispanistuinimellä *Nikephoros Theotokis* († 1805), joka kirjoitti m. m. »Kyriakodromian» (*Κυριακοδρόμια*), evankeliumeista, apostolien kirjeistä ja Apostolien teoista otettujen sunnuntaiteksien selitykset.

Psalmien selityksen on kirjoittanut *Anthimos Jerusalemilainen* († 1808). Hän on laatinut myös dogmaattisen käsikirjan (*Ζήτημα Θεολογίας*). *Athanasios Parios* († 1813) kirjoitti »Uskon jumalallisten dogmien pääpiirteet eli kokoelma» (*Ἐπιτομή εἰς ἀσπλογή τῶν θεῶν πίστεως*). Myös hartauskirjoituksia kirjoitettiin suuri valikoima. Moniin näistä teoksista ovat ilmeisesti vaikuttaneet samanlaatuiset länsimaiset teokset.

IV ajanjakso: Vuodesta 1821 nykypäiviin.⁹⁾

Neljännän ajanjakson alku on sijoitettava aikaan, jolloin Kreikan vallankumous turkkilaisvaltaa vastaan puhkesi (1821—1828). Tämän vallankumouksen seurauksena oli, kuten tunnettua, erään Kreikan osan vapautuminen ja autonomisen Kreikan valtion perustaminen.

Tähän aikaan eli Parisissa uuden Kreikan suurin oppinut *Adamantios Korais* († 1833)¹⁰⁾, joka etupäässä toimitti kriittillisiä painoksia muinaiskreikkalaisten kirjailijoiden teoksista. Hän on sitaipä kirjoittanut hyvin oppineita selityksiä ja esipuheita sekä lukuisia väitöskirjoja, jotka käsittelevät ajankohtaisia uskonnollisia ja kirkollisia kysymyksiä. Niinpä hän käänsi m. m. venäläisen metropoliitta Platonin katekismuksen, julkaisi Uuden Testamentin kolmen paimenkirjeen selityksen, kirjoitti Jerusalemissa suurena lauantaina (ennen pääsiäistä) toimitettavaa pyhän valon seremoniaa vastaan ja antoi teostensa esipuheissa viisaita uskontoa ja kirkkoa koskevia neuvoja. Korais toivoi kirkon vapautuvan taikauuskosta ja ennakkoluuloista, jollaisia siihen varsinkin tietämättömyyden ja orjuuden aikoina oli päässyt pajahtamaan ja jotka monesti olivat myötävaikuttaneet evankeelisten periaatteiden vääristymiseen. Tämän päämäärän saavuttamiseksi hän sivan oikein oli sitä mieltä, että jo osittain vapautetun kansan oli pantava silmämääräkseen nuorison terve uskonnollinen kasvatus. Samoin oli huolehdittava papiston kasvatuksesta ja siveellisestä

kohottamisesta. Papiston tuli Koraïs'in mielestä rajoittua puhtaasti uskonnollisiin tehtäviinsä ja pidättäytyä millään tavalla sekaantumasta politiikkaan, sillä poliitikka on hänen mielestään ollut länsimaisen kirkon turmeltuneisuuden pääsyy. Koraïs vaati myös jumalanpalvelusten lyhentämistä sekä ylipäänsä kirkollisten olojen uudistamista, ilman että kuitenkaan kajottaisiin ytimeen tai sitä muutettaisiin. Mutta koska hän uskoi, että kaikki nämä toimenpiteet kirkon ja papiston parhaaksi voitiin viedä perille vain siellä, missä vapaus ja sivistys vallitsivat, ja koska hän samalla piti hyvin vaarallisena sekä kansalle että kirkolle, että vapautetun Kreikan kirkko kuului Turkin valtakunnan vaikutuksen ja sorron alaisen patriarkan hallintaan, hän esitti vaatimuksen, että vapautetun Kreikan kirkon oli julistauduttava riippumattomaksi (autokefaliseksi) Konstantinopolin patriarkasta. Luonnollisesti se oli dogmaattisessa mielessä jäävä Konstantinopolin emäkirkon sekä muiden ortodoksisten autokefalisten kirkkojen yhteyteen. Sikäli Koraïs oli sopusoinnussa vanhojen kirkollisten säädösten sekä kansalliskokouksissa julki lausutun kansan toiveen kanssa. Koraïs'in käsityksiä, mitä tulee Kreikan kirkon riippumattomuusvaatimukseen, tuki innokkaasti etevä hengenmies *Theokletos Pharmakides*¹¹⁾ († 1860), joka oli opiskellut teologiaa Göttingenissä ja josta myöhemmin tuli pyhän synodin ensimmäinen sihteeri sekä vasta perustetun Ateenan yliopiston professori (1837).

Toinen etevä pappismies *Konstantinos Oikonomos ex Oikonomon*¹²⁾ (*Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ἐξ Οἰκονόμων* — † 1857) toisaalta uskoi, että Kreikan kirkon omavaltaisesta itsenäisyysjulistuksesta juontuisi vakavia vaaroja kirkolle sekä valtiolle, ja piti parempana edelleenkin jäädä riippuvaiseksi Konstantinopolista. Korkeintaan saattoi hän selittää suostuvansa eroon, jos sitä nimenomaan Konstantinopolin patriarkka esittäisi. Pharmakides sitä vastoin oli sitä mieltä, ettei Kreikan kirkko missään tapauksessa saisi pyytää riippumattomuuttaan patriarkaalilta, sillä se oli oikeutettu itse julistautumaan vapaaksi. Pharmakideen mielipiteet voittivat, ja niin määriteltiin niiden mukaan vasta perustetun kirkon olot, joka vuonna 1833 juhlallisesti julistettiin riippumattomaksi huolimatta Oikonomoksen ja hänen kannattajiensa

vastustuksesta. Patriarkaatti tunnusti myöhemmin uuden asiain-tilan, sen jälkeen kun muutamat sen ehdottamat vähäpätöiset muutokset oli hyväksytty. Taistelua käytiin kummallakin puolella hyvin ankarasti ja liioitellen, jolloin molempien esitaistelijoitten aivan vastakkaiset poliittiset ja uskonnolliset käsitykset muodostivat oleellisen tekijän. Poliittisessa suhteessa Oikonomos, joka oli useita vuosia elämästään viettänyt Venäjällä, oli venäläisystävällinen, kun taas Pharmakides ihaili englantilaisia ja sydäme-
stään vihasi slaavilaisuutta. Uskonnollisessa suhteessa Oikonomos pitäytyi traditioon, jonka sisällystä hän laajensi kohtauttomiin pitämällä traditiona kaikkea, mitä aikaisempina vuosisatoina oli teologian alalla aikaansaatu. Pharmakides sitä vastoin oikein teki eron todellisen perimätiedon ja myöhempien kestävämmien perinnäistapojen välillä ja opetti sen mukaisesti, ettei jokainen jonkun kirkkoisän mielipide eikä jokainen valtaan päässyt tapa silti vielä ole pyhää perimätietoa. Myöskään ei traditio saisi ehkäistä eikä sitoa puhtaasti historiallisten ja tieteellisten kysymysten tutkimista. Sen olisi pysyväisesti rajoituttava puhtaasti uskonnollisiin kysymyksiin. Oikonomos piti seitsemänkymmenen miehen laatimaa Vanhan Testamentin käännöstä, n.s. Septuagintaa Pyhän Hengen vaikutuksesta syntyneenä ja puolustaakseen tätä väitettä hän kirjoitti neliteisen, tosin hyvin oppineen, mutta kriittisessä suhteessa heikon 3725-sivuisen teoksen. Pharmakides kiisti Septuagintalta Pyhän Hengen vaikutuksen. Oikonomos vastusti kaikkea Pyhän Raamatun kääntämistä nuskreikaksi; Pharmakides sitä vastoin piti kääntämistä hyödyllisenä ja välttämättömänä. Oikonomos piti pienintäkin rituaalin lyhennystä häväistyksenä. Pharmakides sitä vastoin, kaiken laajasanaisuuden vihollinen, kannatti kirkollisten seremonioiden supistamista. Oikonomos piti valan vannomista joka tapauksessa kiellettyinä; Pharmakides oli sitä mieltä, ettei valanteko hätätilassa sinikaan ollut uskonnonvastaista. Oikonomos tuomitsi suoralta kädeltä kaikki lähetyssaarnaajat ja heidän julkaisemansa kirjat; Pharmakides väitti, etteivät muutamien lähetyssaarnaajien erehdykset olleet mikään syy syyttää kaikkia ja tuomita kaikkia heidän julkaisemiaan kirjoituksia, Pyhää Raamattuaakin.

Näiden molempien miesten mielipiteitten eroavaisuutta vah-

visti edelleen *Theophilos Kairisin* oppi.⁷³⁾ Tämä oppinut munkki, joka oli taistellut Kreikan vapauden puolesta, perusti vuonna 1836 Androksen saarelle orpokodin, jonka hoidokkeja hän ei opettanut ortodoksisen kirkon oppilauseiden ja traditioiden mukaan, vaan perehdytti heidät omaan järjestelmäänsä, jota hän nimitti theosebismiksi (*Θεοσεβισμός*). Tämä järjestelmä oli rakennettu Ranskan «filantrooppien» periaatteiden mukaan, hän kun oli opiskellut Ranskassa. Pharmakides suositteli sääliväisyyttä Kairista kohtaan niiden palveluksien tähden, joita hän oli tehnyt kansakunnalle. Oikonomos sitä vastoin oli sitä mieltä, ettei Kairista kohtaan saanut osoittaa vähintäkään lempeyttä, ja yritti osoittaa Pharmakideen Kairisin hengenheimolaiseksi. Viimemainittu tuomittiin vallitsevan uskonnon vastustajana, ja hän kuoli vuonna 1853 vankilassa Syran saarella.

Pharmakides ja Oikonomos kirjoittivat väitteittensä puolustukseksi useita kirjoja, monografioita ja artikkeleja. Erikoisen merkittävä Oikonomoksen teos on vuosien 1821—1852 kirkkohistoria, joka sisältää arvokasta aineistoa, mikä tietenkin kaipaa kriittillistä tarkastelua. Oikonomos oli myös huomattava kirkollinen puhuja. Kuuluista on puhe, jonka hän piti Odessassa vuonna 1821 kansallismarttyyrin, Konstantinopolin patriarkka Gregorios V:n hautauksen johdosta.

Pharmakideen tärkeimmät teokset, jotka koskevat hänen riitaansa Oikonomoksen kanssa, ovat: «Apologia» (*Απολογία*) ja «Synodaalikirjoitus eli totuudesta» (*Συνοδικὸς τὸμος ἢ περὶ ἀληθείας*, 'Αθήναι, 1852). Muuten on mainittava 6-niteinen «Uusi Testamentti vanhoin selityksin» (*Καὶνὴ Διαθήκη μεθ' ὑπομνημάτων ἀρχαίων*, 'Αθήναι 1842—1845), josta Delitzsch on antanut hyvin kiittävän lausunnon.

Pharmakides ja Oikonomos olivat klassillisen, raamatullisen ja patristisen kirjallisuuden erinomaisia tuntijoita. Mutta Oikonomos, joka kaunopuheisuudessa voitti vastustajansa, jäi hänestä jälkeen uuden teologian tiedoissa sekä lähteitten käytössä ja kriittisessä muokkaamisessa. Joka tapauksessa hänen äärimmäinen vanhoillisuutensa vei hänet liioitteluihin ja todellisuuden väärin-arviointiin.

Ateenan yliopiston ensimmäisinä nimitetyistä professoreista

(heti sen perustamisen jälkeen v. 1837) on paitsi Pharmakidesta erikoisesti mainittava *Konstantinos Kontogonis* († 1878), joka on kirjoittanut kirkkohistorian, patrologian, Pyhän Raamatun johdannon, hebrealaisen arkeologian ja paljon muuta.

Teologisen tiedekunnan myöhemmistä professoreista ovat erikoisesti kunnostautuneet: *Alexandros Lykurgos*¹⁴⁾ († 1875), useiden väitöskirjojen tekijä, joista varsinkin on mainittava »Venäläinen pappi Polyssadof arvostelijana ja arvosteltuna» (*Ὁ Πόσσος ἱερεὺς Πολυσσαῖδος ἐλέγχων καὶ ἐλεγχόμενος*“, aikakauslehdessä *Ἐργομνήμων, Ἀθήναι*, 1859—1862).

Tässä kirjoituksessa hän yrittää todistaa, että ortodoksisen kirkon n.s. tunnustuskirjoilla ei ole mitään tunnustuskirjojen voimaa. Vuonna 1866 hänet vihittiin Syran, Tenoksen ja Meloksen arkkipiispaksi. Vuonna 1869 hän matkusti Englantiin vihkimään Liverpoolin kreikkalaista kirkkoa. Hänet otettiin siellä erittäin ystävällisesti vastaan, ja hän on vakavasti myötävaikuttanut Kreikan kirkon ja anglikaanisen kirkon ystävyuden lujittumiseen. Viime vuosina on, kuten tunnettua, useaan kertaan ollut molempien kirkkojen välisiä ystävällisiä neuvotteluja.

Nikolaos Damalas († 1892) on tehnyt itsensä huomatuksi raamatunselittäjänä ja dogmaatikkona. Hänen kirjansa *Περὶ δόξων* (Leipzig, 1865), jossa on esitetty Ortodoksisen kirkon dogmaattiset periaatteet on mielestäni uudemman Kreikan kirkon parhain dogmaattinen teos.

Anastasios Diomedes Kyriakos († 1923) on m.m. kirjoittanut 3-niteisen kirkkohistorian¹⁵⁾; siitä on Kreikan ortodoksisen kirkon uudempaa historiaa koskevan osan kääntänyt saksaksi pastori Erwin Rausch (Leipzig, 1902).

Zikos Rossis († 1934) kirjoitti dogmaattisia tutkielmia ja julkaisi v. 1903 ensimmäisen osan dogmatiikkaansa, jossa on eräänlainen filosofinen vivahdus.¹⁶⁾ Rossis, joka otti osaa vanhakatolisten kongresseihin Freiburgissa ja Bonnissa (1874 ja 1875), joutui Kyriakoksen kanssa pitkiin keskusteluihin vanhakatolisuudesta. Hän oli sitä mieltä, että useat vanhakatolilaisten mielipiteet, ennen kaikkea Bonnin kongressin 8:nnessä ja 9:nnessä teesissä sekä Luzernin kongressin toisessa teesissä määritellyt, olivat ristiriidassa kreikkalais-ortodoksisen kirkon teesien kanssa. Ros-

sis oli vastakkaista mielipidettä kuin Kyriakos ja käytännöllisen teologian professori Ph. Papadopoulos, jotka olivat puhuneet van- katolisiin liittymisen puolesta.¹⁷⁾

Professorit Lykurgos, Damalas, Rossis, Kyriakos y.m. ovat voimakkaasti polemisoineet haaveilija *Apostolos Makrakista* (1905) vastaan.¹⁸⁾ Makrakis on kirjoittanut useita filosofisia ja teologi- sia kirjoja. Hän moitiskeli suurella kiihauksella ja joukkoihin te- hoavalla mahtipontisella kaunopuheisuudella valtion ja kirkon turmeltuneisuutta, näytteli reformaattoria ja samalla pikkumai- sesti piti kiinni opista, että ihminen on kokoonpantu kolmesta elementistä: ruumiista, sielusta ja hengestä. Vihdoin synodi lau- sui hänestä paheksumisensa (1878). Siitä huolimatta hän jatkoi opettajan- ja kirjailijantoimintaansa elämänsä loppuun asti us- kollisten ja hartaiden oppilaiden ympäröimänä.

Systemaattikko *Christos Androutsos* on kirjoittanut käsikirjo- ja¹⁹⁾ ja muita väitöskirjoja.²⁰⁾

Hyvin huomattava asema teologisessa kirjallisuudessa oli äs- kettäin (lokakuussa 1938) kuolleella Ateenan arkkipiispalla ja teo- logisen tiedekunnan kunniaprofessorilla *Chrysostomos Papadopou- loksella*, joka jätti jälkeensä joukon kirjoituksia ja väitöskirjoja, jotka koskevat varsinkin Hellaan kirkkoja ja patriarkaatteja.²¹⁾

Ateenan yliopiston teologisessa tiedekunnassa on tätä nykyä kaksi kunniaprofessoria, kahdeksan vakinaista professoria, yksi ylimääräinen ja kuusi yksityisdosenttia. Kolme vakinaista oppi- tuolia (systemaattisen ja käytännöllisen teologian sekä uskonto- tieteen) on tällä hetkellä avoimina, mutta toivottavasti ne pian taas täytetään. Ateenan yliopiston perustamisvuodesta 1837 läh- tien on teologisessa tiedekunnassa toiminut kaikkiaan 33 professo- ria, heistä 24 maallikkoa ja 9 pappia. 29 on täydentänyt opinto- jaan Saksassa, 2 Venäjällä ja 2 Saksassa ja Venäjällä.

Kunniaprofessoreja ovat *Johannes Mesoloras* ja *Konstantinos Dyobouniotes*. Edellinen edustaa käytännöllisen teologian alaa, on m.m. kirjoittanut 2-niteisen uskonopin itäisen kirkon n.s. tun- nustuskirjojen perusteella. Systemaattikko, professori Dyobounio- tes on kirjoittanut useita sisällöltään historiallisia, kanoonisia ja systemaattisia väitöskirjoja, m.m. kirkkomme mysteeriosta dog- maattiselta kannalta katsottuna.²²⁾

Nykyisistä vakinaisista professoreista *Gregorios Papamichail* luennoi apologetiikkaa ja teologian yleistiedettä. Hän on kirjoittanut useita väitöskirjoja sekä ensimmäisen niteen apologetiikkaa. (Ateena, 1928). *Hamilkar Alivisatos* luennoi kanoonista oikeutta ja pastoraaliteologiaa. Hän on kirjoittanut useita väitöskirjoja kanoonisesta oikeudesta sekä innokkaasti käsitellyt unioonikysymystä sekä suullisesti että kirjallisesti. *Demetrios Balanos*, patrologian ja kirkkoisäin selityksen professori, on kirjoittanut patrologian (Ateena, 1930) sekä useita dogmaattisia ja historiallisia tutkielmia. *Basilios Stephanides* luennoi kirkkohistoriaa ja on kirjoittanut tätä koskevia väitöskirjoja. *Nicolas Louvaris*, Uuden Testamentin johdannon ja selitysoopin professori on julkaissut useita eksegeettisiä ja uskontotieteellisiä teoksia. *Georgios Soterion* luennoi kristillistä arkeologiaa ja papyrologiaa ja on kirjoittanut useita väitöskirjoja kristillisistä muistomerkeistä ja kaivauksista y.m. *Panagiotis Bratsiotis*, Vanhan Testamentin johdannon sekä Septuagintan selityksen professori on kirjoittanut m.m. johdatuksen Vanhaan Testamenttiin (Ateena, 1937). *Basilios Vellas* luennoi hebrean kieltä, Vanhan Testamentin selitystä hebrealaisen tekstin pohjalla sekä hebrealaista arkeologiaa ja on kirjoittanut kriittillisiä ja historiallisia tutkielmia vanhatestamentillisistä aiheista. Ylimääräinen professori *Evangelos Antoniadis* luennoi Uudesta Testamentista ja on kirjoittanut tätä koskevia väitöskirjoja. Kaikki professorit, kuten myös yksityisdosentit ovat kirjoittaneet useita teoksia ja väitöskirjeitä. ²⁴⁾

Mutta myös yliopiston ulkopuolella toimii Kreikassa pystyviä teologeja. Samaten on vapautetun Kreikan ulkopuolella esiintynyt useita erinomaisia kreikkalaissyntyisiä teologeja, ennen kaikkea Konstantinopolissa, jonka ympäristöön Halki'n saarelle vuonna 1843 on perustettu teologinen koulu, samoin kuin Jerusalemiin, mihin vuonna 1855 perustettiin teologinen »Ristin koulu».

Niistä teologeista, jotka orjuutetun kreikkalaismaailman piirissä ovat tehneet itsensä huomatuiksi, on aivan erikoisesti mainittava:

1. *Philotheos Bryennios*, Nikomedian metropoliitta († 1918), useiden oivallisten väitöskirjojen tekijä. Hän tuli erikoisen tunnetuksi siitä, että hän erästä 1056 kirjettä käsittävästä jerusa-

lemmläisestä käsikirjoituksesta on julkaissut täydellisinä Clemens Roomalaisen kirjeet, ja ennen kaikkea, koska hän ensimmäisenä samasta käsikirjoituksesta toi päivänvaloon kuuluisan »Kahden-toista apostolin opin» (Didache) ja julkaisi sen vuonna 1883 oppineella esipuheella ja huomautuksilla varustettuna.

2. *Philaretos Baphides*, Heraklian metropoliitta († 1934), on julkaissut m.m. neliniteisen kirkkohistorian, joka ulottuu vuoteen 1928.

3. *Manuel Gedeon*, joka on julkaissut hyvin paljon tutkimuksia, jotka koskevat erikoisesti Konstantinopolin patriarkaatin historiaa. Tärkein niistä on nimeltään »*Πατριαρχικοί Πίνακες*» (Konstantinopoli, 1890), s.o. Konstantinopolin patriarkkojen historia vv. 36—1884.

4. *Athanasios Kerameus Papadopoulos* († 1912), joka on julkaissut useita ennen julkaisemattomia tekstejä »*Ἀνδλεκτα ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας*»ssa (5 osaa, Pietari, 1891—1898) sekä useissa venäläisissä ja kreikkalaisissa aikakauskirjoissa.

5. *Basilios Georgiades*, Konstantinopolin teologisen koulun professori ja johtaja, Konstantinopolin patriarkaatin aikakauslehtien »*Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*», päätoimittaja, Auchialoksen ja Nikean metropoliitta, vuodesta 1925 Konstantinopolin patriarkka nimellä Basilios III († 1929). Hän on julkaissut useita patristisia teoksia, niiden joukossa Hippolytoksen selitykset Danielin kirjaan löytämiensä käsikirjoitusten perusteella sekä hyvin monta huomattavaa väitöskirjaa, kuten Chrysostomoksesta ja Gregorios Teologista.

6. *Basilios Antoniades* († 1932), Halki'n teologisen koulun professori, lukuisien filosofisien, filologisien ja teologisien kirjojen ja väitöskirjojen, m.m. erinomaisen kristillisen siveysopin *Χριστιανικὴ Ἠθική*), Konstantinopoli 1927) tekijä.

7. Aivan omalaatuinen hahmo on *Demetrios Galanos* († 1833), joka 40 vuoden ajan eli pyhässä Benaresin kaupungissa, käänsi sanskriitista joukon intialaisten pyhiä kirjoituksia (Balabharata, Bagavata y.m.) sekä varusti käännöksensä oppineilla esipuheilla ja huomautuksilla.

Tämä on lyhimmiten kreikkalaisen kirkollisen kirjallisuuden historia, kirjallisuuden, joka varsinkin 4:nnellä vuosisadalla saa-

- vutti kukoistuksensa, siitä lähtien vähitellen joutui rappiolle, mutta ei koskaan täydellisesti sammunut. Kreikan vapautumisesta alkanut kirjallisuuden ja tieteitten elpyminen antaa aiheen toivoa, että kukoistuksen ja maineen päivät vielä palaavat ortodoksisen kirkon ja teologian sekä ylipäänsä koko kristinuskon hyväksi.

¹⁾ Ensimmäisestä ajanjaksosta katso erikoisesti patrologioita ja kristillisen kirjallisuuden historioita. Tärkeimmät kreikaksi kirjoitetut patrologiat ovat: 1. *Κ. Κοντογόνου, Φιλολογική καὶ κριτική ἱστορία τῶν ἀπὸ τῆς ἀ. μέχρι τῆς ε. ἑκατοντάετηρίδος ἀκμασάντων πατέρων. Ἀθήναι Τόμοι 2. 1851—1853.* (K. Kontogonis, Vilden ensimmäisen vuosisadan kirkkoisien filologinen ja kriittinen historia. Ateena. 2 nidettä. 1851—1853.) 2. *Γ. Δέρβου, Χριστιανική Γραμματολογία. Ἀθήναι. Τόμοι 3. 1903—1910.* (G. Der vos, Kristillinen grammatologia. Ateena. 3 nidettä 1903—1910.) 3. *Δ. Σ. Μπαλάδου, Πατρολογία. Ἀθήναι 1930.* (D. S. Balanos, Patrologia. Ateena. 1930.) Vrt. *Δ. Σ. Μπαλάδου, Λόγος ἐναοκτῆρος εἰς τὸ μάθημα τῆς Πατρολογίας. Ἀθήναι. 1924.* (D. S. Balanos, patrologian professorin virkaanastujaispuhe. Ateena. 1924.) *Δ. Σ. Μπαλάδου, Λόγος κατὰ τὴν δεξιῶσιν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηῶν. Ἀθήναι. 1931.* (D. S. Balanos, puhe hänen vastaanottotilaisuudessaan Ateenan akatemiaan. 1931.)

²⁾ Toisesta ajanjaksosta katso: 1. *Ἀν. Διομ. Κυριακοῦ, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, τόμος Β'. Ἀθήναι. 1898.* (An. D. Kyriakos, Kirkkohistoria. Nide 2. Ateena. 1898.) 2. K. Krumbacher, Bysanttilaisen kirjallisuuden historia. 2. painos. München. 1897. (Tämän teoksen kreikkankielinen käännös G. Soteriadeksen suorittama.) 3. *Ἀνδρ. Δημητρακοπούλου, Ὁρθόδοξος Ἑλλάς, ἤτοι περὶ τῶν Ἑλλήνων, τῶν γραφάντων κατὰ τῶν Λατίνων καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν. Λειψία. 1872.* (Andr. Demetrakopoulos, Ortodoksinen Kreikka, s. o. kreikkalaisista, jotka ovat kirjoittaneet latinalaisia vastaan ja heidän kirjoituksistaan. Leipzig. 1872.)

³⁾ Migne, P. G. 67, 1476.

⁴⁾ Migne, P. G. 94, 525, 533.

⁵⁾ Migne, P. G. 36, 25.

⁶⁾ Niiden kirjailijoiden erehdyttä vastaan, jotka pitävät ortodoksisista kirkkosta vain kulttiyhteisönä, kirjoitin väitöskirjan: *Εἶναι ἡ ὀρθόδοξος ἑλληνική ἐκκλησία μόνον κοινῶν λατρείας; Ἀθήναι. 1904.*

(Onko kreikkalais-ortodoksinen kirkko vain kulttiyhteisö? Ateena. 1904). Tätä väitöskirjaa on Ph. Meyer nimittänyt »yhdeksi parhaimmista ortodoksisen kirkon piiristä lähteneistä uudemmissa kiistakirjoituksista» (Theol. Lit.-Zeit. 1905, 15).

⁷⁾ Kolmannesta ajanjaksosta: 1. *A. D. Κυριακοῦ, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Τόμος Γ'. Ἀθήναι. 1898.* (A. D. Kyriakos, Kirkkohistoria. Nide 3. Ateena. 1898. Saksalaisena käännettynä: Er. Rausch, Kyriakos—Rausch, Geschichte der Orientalischen Kirchen von 1453—1898. Leipzig. 1902). 2. *Ἀνδρ. Παπαδοπούλου Βρετοῦ, Νεοελληνικὴ φιλολογία (1453—1821). Μέση δὺο. Ἀθήναι. 1854—1857.* (A. Papadopoulos Vretos, Uskrekikalainen kirjallisuus 1453—1821. 2. osaa. Ateena. 1854—1857). 3. *Κ. Σάθα, Νεοελληνικὴ φιλολογία 1453—1821. Ἀθήναι. 1868.* (K. Sathas, Uskrekikalainen kirjallisuus 1453—1821. Ateena. 1868). 4. *Ἀνδρ. Δημητρακοπούλου, Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν Κ. Σάθα. Λειψία. 1871.* (Andr. Demetrapoulos, Lisä ja oikaisuja K. Sathas'in uskrekikalaiseen kirjallisuuteen. Leipzig. 1871). 5. *Γ. Ζαβίρα, Νέα Ἑλλάς ἢ ἑλληνικὸν θέατρον (1453—1821). Ἀθήναι. 1872.* (G. Zaviras, Uusi Kreikka eli kreikkalainen teatteri. 1653—1821. Ateena. 1872). 6. Em. Legrand, Bibliographie hellénique. Pariisi. 1885 alkaen. (XV—XVIII va.). 7. Ph. Meyer, Die theologische Literatur der griechischen Kirche im XVI. Jahrhundert. Leipzig. 1899.

⁸⁾ Ns. tunnustuskirjojen arvosta katso: *Δ. Σ. Μπαλάνου, Σύμβολα καὶ συμβολικὰ βιβλία. Ἀθήναι. 1919.* (D. S. Balanos, Uskontunnustuksia ja tunnustuskirjoja. Ateena. 1919). Patriarkka Lukaroksen tunnustuksesta katso: *Δ. Σ. Μπαλάνου, Ἡ ὁμολογία Κυρίλλου τοῦ Λουκάρειος. Ἀθήναι. 1906,* ja: *Ἡ λουκάρειος ὁμολογία. Ἀθήναι. 1907.* (D. S. Balanos, Kyrillos Lukaroksen uskontunnustus. Ateena. 1906. Ja: Lukaroksen uskontunnustus. Ateena. 1907).

⁹⁾ Neljännestä ajanjaksosta katso: 1. *A. D. Κυριακοῦ, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Τόμος Γ'. Ἀθήναι. 1898.* (A. D. Kyriakos, Kirkkohistoria. 3 osaa. Ateena. 1898). 2. *Χρυσ. Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν: ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀθήναι. 1920.* (Chrys. Papadopoulos, Ateenan arkkipiispa, Kreikan kirkon historia. 1 osa. Ateena 1920).

¹⁰⁾ 1. *Δ. Σ. Μπαλάνου, Αἱ θρησκευτικαὶ ἰδίαι του Ἀδ. Κοραΐ.* 1920 (D. S. Balanos, Ad. Koraisin uskonnolliset aatteet. Ateena 1920). 2. *Δ. Σ. Μπαλάνου, Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραΐς περὶ Ἐκκλησίας καὶ κλήρου. Ἀθήναι. 1933.* (D. S. Balanos, Adamantios Korais kirkosta ja papistosta. Ateena 1933). Athoksen akademia on julkaissut: *Ἀδ. Κοραΐ, Χρυσᾶ ἔπη. Ἀθήναι. 1934.* (Ad. Korais, Kultaiset sanat. Ateena 1934).

¹¹⁾ *Δ. Σ. Μπαλάνου, Θεόκλητος Φαρμακίδης. Ἀθήναι. 1933.* (D. S. Balanos, Theokletos Farmakides. Ateena. 1933).

¹²⁾ *Δ. Σ. Μπαλάνου, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ οἰκονό-*

μων. 'Αθήναι. 1932. (D. S. Balanos, Konstaninos Oikonomos ex Oikonomon. Ateena. 1932).

¹³⁾ Θ. Π. Πασχάλη, Θεόφιλος Κairis. 'Αθήναι. 1928. (Th. P. Paschalis, Theophilos Kairis. Ateena. 1928).

¹⁴⁾ Δ. Σ. Μπαλάνου, 'Αλέξανδρος Λυκούργος. 'Αθήναι. 1923. (D. S. Balanos, Alexandros Lykurgos, Ateena 1923).

¹⁵⁾ 'Εκκλησιαστική ιστορία. 'Αθήναι. 1897—1898.

¹⁶⁾ Σύστημα δογματικῆς τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς ἐκκλησίας. Τομ. Α'. 'Αθήναι. 1903.

¹⁷⁾ Katso erikoisesti: 1. Z. Ρώση, Selostuksia ryhälle synodille vanhakatolilaisien kongresseista. 2. Z. Ρώση, 'Ορθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμός. (Z. Rossis, Ortodoksia ja vanhakatolilaisuus. Ateena. 1896). 3. Z. Ρώση, 'Ορθοδοξίας καὶ Παλαιοκαθολικισμοῦ ἀντιθέσις. (Z. Rossis, Ortodoksian ja vanhakatolilaisuuden välinen vastakohta. Ateena. 1899). 4. Α. Δ. Κυριακοῦ, Θεολογικαὶ Διατριβαί. 'Αθήναι. 1899. (Α. Δ. Κυριακος, Teologisia väitöskirjoja. Ateena. 1898). Katso myös ajan uskonnollisia lehtiä ja varsinkin «*Ἱερός Σύνδεσμος*» ja «*Ἀνάπλασις*».

¹⁸⁾ Δ. Σ. Μπαλάνου, 'Ο Ἀπόστολος Μακρόκης. 'Αθήναι. 1920. (D. S. Balanos, Apostolos Makrakis. Ateena. 1920). Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, Ἀπόστολος Μακρόκης. 'Αθήναι. 1939. (Chrysostomos Papadopoulos, Apostolos Makrakis. Ateena. 1939).

¹⁹⁾ Δοκίμιον Συμβολικῆς ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου. 'Αθήναι. 1901. (Uskonopin pääpiirteet ortodoksiselta näkökannalta. Ateena. 1901). Δογματικὴ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. 'Αθήναι. 1907. (Ortodoksis-itämaisen kirkon dogmatiikka. Ateena. 1907). Σύστημα ἠθικῆς. 'Αθήναι. 1925. (Moraalin järjestelmä. Ateena. 1925).

²⁰⁾ Τὸ κῦρος τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν. Κωνσταντινούπολις. Ἀγγλικανισεν papiksivihkimisen pätevyys. Konstantinopoli. 1903).

²¹⁾ Vrt. Δ. Σ. Μπαλάνου, Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. 1868—1938. (D. S. Balanos, Chrysostomos Papadopoulos. 1868—1838. Ateena 1938. Muistopuhe, pidetty yliopiston juhlasalissa marrask. 13 p. 1938).

²²⁾ Συμβολικὴ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. 'Αθήναι. 1883—1904. (Ortodoksis-anatolisen kirkon uskonoppi. Ateena. 1. nide 1883. Lisänide 1893. 2. nide 1904). Τὰ μυστήρια τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἐξ ἀπόψεως δογματικῆς. 'Αθήναι. 1913.

²³⁾ Yksityisdosentit tätä nykyä ovat: L. Philippidis (uskontiede), D. Moraitis (kateketiikka)j V. Joannidis (U.T.), J. Carmiris (uskonoppi), V. Exarchos (liturgiikka), C. Bonis (kristillinen kirjallisuudenhistoria).

²⁴⁾ Täydellinen luettelo teologianprofessorien julkaisuista katso Δ. Σ. Μπαλάνου, Ἱστορία τῆς θεολογικῆς σχολῆς 1837—1937. 'Αθήναι. 1937. (D. S. Balanos, Teologisen tiedekunnan historia 1837—1937. Ateena. 1937). Tämä teos kirjoitettiin Ateenan yliopiston toimeksiannosta sen satavuotisjuhlan johdosta.

NYKYVENÄJÄN KIRKKO.

(Referaatti Sergioksen y.m. teoksesta »Sanningen om religionen i Ryssland» kirjoittanut fil. maisteri, pastori Johannes Suhola).

Viimeksi käytyihin sotiin asti meillä ei Neuvostovenäjän oloista ole ollut käytettävissä ensi käden tietoja miltään alalta, kaikkein vähimmän uskonnolliselta. Olemme saaneet lukea kirjoista ja sanomalehdistä tavallisesti ulkomaalaisten matkailijain kuvauksia, jotka ovat ymmärrettävistä syistä jääneet vain pintapuolisiksi ja kuvaajan henkilökohtaisiksi käsityksiksi, jotka eivät paljasta koko totuutta. Olemme saaneet tietoja joskus myös Venäjältä paenneilta, joiden kuvauksia voinemme pitää vähän luotettavampina kuin edellisiä, mutta sittenkin jää epäily siitä, että tällaisetkin kuvaukset olisivat objektiivisia, henkilökohtaisista mielialoista ja tunnelmista vapaita. Sotien aika opetti meitä paljon enemmän kuin nämä molemmat tiedonlähteet tuntemaan ja tutustumaan henkilökohtaisesti sotavankien, taistelukentille jääneiden esineiden, kirjallisuuden ja muiden kulttuurimerkkien kautta. Saipa suomalainen tilaisuuden tutustua myös sikäläiseen rauhanomaiseen kansanelämään Itä-Karjalassa. Kuitenkin täytyy sanoa, ettei tämälkään voinut antaa vielä täyttä kuvaa oloista, sillä olihan läpikulkenut sota saattanut paljonkin muuttaa rauhanaiskaisia oloja toisenlaisiksi, ja asukkaatkin saattoivat kertoa oloista tavalla, joka miellytti vallassaolijoita. Joka tapauksessa yksinkertaisen siviili-ihmisen kuvaus on ollut vain suppeasta näkökulmasta nähtyä. Kaikki nämä tiedot on saatu aina alhaalta päin, joten ne eivät kuvasta koko Neuvostovenäjän oloja. Olemme tahtoneet saada luonnollisessa ympäristössä, mistään sivuvaikuttimista riippumatta annetun käsityksen näistä oloista. Mitä tulee meihin kirkonmiehinä, niin luonnollisesti me kaipaisimme Venäjän nykyisestä kirkosta siellä jatkuvasti oleskelevan ammattiasiantuntijan,

itse kirkonmiehen antamaa kuvausta, joka olisi tehty kokonaisnäkömyksen pohjalla.

Joka tapauksessa on eräänlainen mielenkiinto sillä, että saamme käteemme alkuperäisen, ensi käden lähteen, joka tulkitsee meille Neuvostoliiton nykyisiä kirkollisia oloja korkeimmalta mahdolliselta paikalta, nim. itse Moskovan patriarkanistuimelta ja sen lähiympäristöstä nähtynä. Tällainen lähdekirja on käsiteltävänäämme oleva patriarkka Sergioksen ja eräiden muiden Venäjän kirkon ystävien yhteisjulkaisu, joka on ruotsinkielisenä nähnyt päivänvalon ulkomailla ja löytänyt viime vuonna (1943) tänne Suomeenkin. Teoksen nimi on »Totuus Venäjän uskonnosta» ja sen julkaisija on Moskovan patriarkaatti. Sen on kääntänyt ruotsiksi ja varustanut selityksillä fil. lis. Nils Nordvall ja kustantanut kustannusyhtiö »Luonto ja kulttuuri». Ruotsinkielisenä teos on painettu Tukholmassa 1943 ja varustettu Ruotsin luterilaisen püspan Gustav Aulénin esipuheella.

Selostettuamme teoksen alkuperää siirryimmekin nyt kertomaan sen sisältöä. Tämä teos on aikoinaan herättänyt huomiota meidän papistomme piirissä, sikäli kuin se tuli tunnetuksi kuulopuheiden ja erillisten kohtien selostuksen perusteella, mutta vain harvalla lienee teoksesta kokonaiskäsitystä. Siis moni ehkä tietää tästä jo jotain, mutta varmaan vain sen verran, että uteliaisuus on juuri herännyt. Siksi tutustuttuani mainittuun teokseen toivon saavani välittää sen pääsisällön omalla kielellämme lukijain tietoon.

Jo esipuheessa selostetaan aivan lyhyesti kirjan ydinsisältö. Esiteltäen ensin Venäjän kirkon omia miehiä, erikoisesti entistä patriarkan viransijaista ja sitten patriarkaksi nimitettyä metropoliitta Sergiusta ynnä muita, joiden todistuskappaleet kirja sisältää, mainitaan tämän patriarkan vaalin merkinneen neuvostohallituksen kirkkopolitiikan suunnan muutosta kirkolle suopeaan suuntaan. Tämä muutos taas on johtuu siitä voimakkaasta kansallisesta suunnasta, jonka Venäjän kirkko on ottanut nyt käytävän sodan aikana ja joka voimakkaasti huokuu kautta koko tämän teoksen. Kirkko on ryhtynyt kaikkiin voimin tukemaan valtiota sen taistelussa vihollisia vastaan. Kirkon käsityksen mukaan

nyt ei taistella vain Venäjän vapauden puolesta, vaan myös ristin puolesta hakaristiä vastaan. Valtion ja kirkon suhteet toisiinsa käsitetään täysin vapaiksi eikä, kuten tsaarinvallan aikana, valtio määrää kirkkoa. Tämä katsotaan kirkon voitoksi. Mikäli kirkon miehiä on valtiovallan taholta tuomittu, se johtuu heidän sekaantumisestaan neuvostovihamieliseen poliittiseen toimintaan. Samalla kylläkin tunnustetaan, että uskonnonvastainen propaganda on tehnyt suurta hallaa Venäjän kirkolle ja uskonnolle yleensä. On tunnettua, että kommunistinen puolue on omaksunut uskonnonvastaisen ideologian. Tässä teoksessa ei kuitenkaan tarkemmin selitetä itse uskonnonvastaista toimintaa eikä kirkon vaikeuksia. Meikäläisen ortodoksisen kirkon jäsenen kannalta katsottuna jää myös kaipaamaan monta kirkollista kysymystä. Mainittakoon vain, että tärkein kirkollisen elämän valtasuoni, luostarilaitos, esiintyy aivan mykkänä, jonkinlaisena muinaismuistona ja nyt sotien aikana lisäksi rikkipommitettuna rauniokasana, joskin valitetaan, että saksalaiset ovat sen raakamaisesti tehneet. Myöskin nuori kirkon työntekijäkaarti pysyy piilossa. Ei sanalakaan mainita siitä, toimiiiko siellä minkäänlaista pappien valmistuslaitosta. Saa sen vaikutelman, että vain vanha polvi siellä vielä työskentelee, ja siihen se sitten loppuukin. Ei liioin puhuta kirkollisesta kirjallisuudesta tai muista kulttuuri-ilmiöistä, paitsi jumalanpalveluksia ja armeijan hyväksi tehtyä työtä sekä kotirintaman aineellista tukemista. Ei myöskään saa käsitystä siitä, onko Venäjällä käsityömaista tai tehdasmaista kirkollista teollisuutta, kuten oli tsaarinvallan aikana. Esiteltävä teos ei siis suinkaan käsittele kirkkoa kaikilta puolilta. Se antaa kuitenkin selvän kuvan siitä, millaisena itse kirkon miehet näkevät kirkkonsa tilanteen. Kaikista selvimmän kuvan itse uskonnollisesta elämästä kansan keskuudessa antavat ne lämminhenkisesti kirjoitetut luvut, jotka käsittelevät pääsiäisjumalanpalveluksia kaupunki- ja kyläkirkoissa ja jotka ovat ehkä kirjan arvokkain kohta. Siinä nähdään kirkon elävä henki, joka erilaisista vaikeuksista huolimatta on elänyt, vieläpä voimistunut.

Ruotsalaisen luterilaisen piispan alkusanojen jälkeen seuraa itse patriarkka Sergioksen (nyt kuollut, hänen sijallaan Leningradin metropoliitta Aleksios) kirjoittama johdanto. Tämä patri-

arkka on muuten aikoinaan ollut Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispana ennen kirkkomme itsenäistymistä.

Johdannossaan patriarkka mainitsee teoksen olevan vastauksena natsistien niisanottuun ristiretkeen ja Venäjän kansan ja kirkon vapauttamiseen bolshevismista. Samalla tämä teos vastaa kysymykseen, pitääkö kirkko itse bolsheviikkeja sen vainoojina ja kaipaako se jotain vapauttajaa, pitääkö se rukousta puna-armeijan voiton puolesta epämieluisena velvollisuutenaan, joka on muodollisesti täytettävä ja joka osoittaa, ettei kirkolla ole vapautta edes omassa temppelissään. Monet pitäisivätkin parempana, että kirkko todella vain näyttelisi tätä kaikkea, mutta ovat vihaisia nähdessään, että se tarkoittaakin tällä kaikella täyttä totta. Sitten patriarkka viittaa ulkomaan sanomalehdistöön, erikoisesti emigranttijulkaisuihin, joissa on koetettu tehdä neuvostohallitus julmaksi uskonnonvainoojaksi. Erikoisesti viitataan Karlovitsin sanomiin, jossa oli mainittu piispa Andreas Uhtumskijn murhasta eräällä rautatiellä, miehen, joka monta vuotta myöhemmin tavattiin täysissä voimissa omassa hiippakunnassaan ja omalla piispanistuimellaan. Samantapainen juttu kerrotaan eräästä toisesta piispasta. Monessa muussakin suhteessa patriarkka syyttää kiihvaasti emigranttiteologeja kanonien rikkojiksi, vallan anastajiksi ja porvarillisiksi. Edelleen hän puolustautuu niitä syytteitä vastaan, että kirkon vaino ilmenisi siinä, että kirkolta ja erittäinkin luostareilta on otettu omaisuus pois, samoin eräitä muita oikeuksia ja etuoikeuksia. Se ei merkitse suinkaan vainoa, vaan paluuta alkuperäiseen apostoliseen käytäntöön. Pappia ei voida rinnastaa maallikkoammattimiehiin, vaan hän on ennen kaikkea Kristuksen seuraaja. Patriarkka suoraan tunnustaa, että vallankumouksen ajoista lähtien on kirkon väkiluku suuresti vähentynyt. Kirkon ja valtion ero on karistanut pois nimikristityt, joita tsaarinvallan aikana oli paljon. On väärin pitää ortodoksista kirkkoa erottamattomana osana tsaarinvallasta. Tämä väärä, emigranttipiireissä vallitseva käsitys on vienyt monet pois kirkosta tai ainakin jakanut sekä emigrantit että myöskin Venäjän uskovaiset eri ryhmiin. Viimeksimainittuihin kuuluvat ne vallankumouksen aikuiset vasemmistolaislahkot, jotka käyttivät hyväkseen tarjoutunutta vapautta olla seuraamatta kirkon sääntöjä ja traditioita ja

jotka järjestivät henkilökohtaisen elämänsä ja virkatoimintansa hyväksi katsomallaan tavalla. Näihin lahkoihin on luettava n.s. obnovlentsit eli uudistajat eli elävä kirkko, joka ei tunnustanut entisen patriarkka Tiihonin virallista kirkkoa ja joka liike muutamia vuosia elettyään käytännöllisesti katsoen kuoli. Se seikka, ettei valtio rangaissut kirkkosääntöjen laiminlyömisestä, teki alussa mahdolliseksi omavaltaisuudet ja skismat, jotka saattoivat aiheutua jopa henkilökohtaisista syistä. Kirkon kaaosmainen tila muistutti alussa kristillisen kirkon areiolaistaistelun aikoja. Tässä sekasorrossa eivät voineet tulla apuun naapurikirkkokunnatkaan muutoin kuin moraalisesti. Meidän oli turvauduttava vain kirkon kanonisen totuuden moraaliseen voimaan, joka on ortodoksista kirkkoa auttanut ennenkin vaikeissa tilanteissa. Tämä voima on todella tälläkin kertaa auttanut. Siirtyessään sitten käsittelemään Saksaa vastaan käytävää sotaa patriarkka mainitsee, että kirkon on yhdistettävä kohtalonsa kansan kohtaloon niinkuin äiti yhdistää elämänsä lapsen elämään, oi etuja tavoitellakseen, vaan täyttääkseen Jumalan sille antaman velvollisuuden. Tässä mielessä Venäjän patriarkaatti on työskennellyt sekä kotimaassa että ulkomailla. Niinpä patriarkaatin edustaja, Aleutien ja Pohjois-Amerikan metropoliitta Benjamin Fedjenkov, on ryhtynyt tukemaan Amerikassa toimivan »Venäjän apu» nimisen yhdistyksen toimintaa siitä huolimatta, että eräät piirit ovat aina presidentti Rooseveltiin asti vedoten vaatineet muka olemattoman uskonnonvapauden aikaansaamista Venäjälle. Tämä uskonnonvapaus merkitsee heille samaa kuin papiston etuoikeutettu asema muiden kansalaisten rinnalla aineellisessa suhteessa. Euroopan karlovitsilaiset ovat kokonaan antautuneet Hitlerin palvelukseen, ja saksalaisten viranomaisten avulla he ovat raivanneet tieltään vastustajansa, metropoliitta Eulogioksen kannattajat. — Tulkoon tämän yhteydessä mainituksi, mitä tarkoitetaan karlovitsilaisilla ja kuka oli metropoliitta Eulogios. Venäjän piispat, jotka vallankumouksen pyörteissä, bolsheviikkien ja valkoisten venäläisten (porvariston) taistellessa keskenään joutuivat eristetyksi Moskovan patriarkasta, pakenivat bolsheviikkien valtaanpäästyä ulkomaille. Kievin metropoliitan Antonioksen johdolla he pitivät v. 1921 kirkolliskokouksen Jugoslaviassa, Karlovitsin kaupungissa, ja perus-

tivat synodin, joka julistautui Venäjän kirkon ainoaksi lailliseksi hallintoelimeksi. He pitivät kirkkoa monarkisesta hallitusmuodosta erottamattomana ja siksi hylkäsivät neuvostojärjestelmän. Toisten käsitysten mukaan patriarkka Tiihon olisi hyväksynyt tämän Karlovitsin hierarkian, toisten mukaan ei. Karlovitsin hierarkia ei missään tapauksessa ole koskaan hyväksynyt metropoliitta Sergiosta Moskovan patriarkaksi. — Eulogios (Georgijevskij) oli Volynian arkkipiispa. V. 1920 hän pakeni Serbiaan ja v. 1921 patriarkka Tiihon nimitti hänet kaikkien länsimaisten ortodoksisten kirkkojen eksarkiksi. Nykyään hän on Venäjän ortodoksisen kirkon metropoliittana Länsi-Euroopassa ja pitää piispanistuinta Pariisissa.

Lopuksi patriarkka mainitsee kirjan sisällöstä Aleksandrian, Antiokian ja Jerusalemin patriarkkojen säikeet Moskovan patriarkalle ilmauksena siitä, että kaikki tahtovat lopullista voittoa natsismista. Sitten hän toivoo, että valo voittaisi pimeyden, oikeus epäoikeudenmukaisuuden ja hyvä tahto väkivallan.

Teoksen esitys jatkuu sitten lähetykskirjeillä, saarnoilla, sotaajan kehoituspuheilla ja muistelmilla, joita ovat kirjoittaneet eri piirien edustajat, siis myös maallikot, jopa eräs nainenkin niiden joukossa. Erikoista huomiota herättää piispa Polikarpos Sikorskijta koskeva selkkaus. Teoksen esityksiä on valaistu valokuvilla, jotka esittävät metropoliittoja, jumalanpalveluksien toimituksia, luostareja, kirkkoja ja pommitusraunioita. Kaikissa puheissa, joita patriarkan lisäksi ovat kirjoittaneet tai pitäneet m. m. Leningradin metropoliitta Aleksios, Gorkijn arkkipiispa Sergios, Saratovin arkkipiispa Andreas, Kalugan piispa Pitifim, Ujanovskin tuomiorovasti Smirnov, Moskovan Eliaksenkirkon tuomiorovasti Stanislavskij ja Sverdlovskin tuomiorovasti Adrianovskij, korostetaan isänmaanrakkautta ja taistelutahtoa jumalutonta natsismia vastaan puolustauduttaessa. Vedotaan Venäjän muinaiseen historiaan, suuriin voittoihin ja erikoisesti suuriin kirkollisiin sankareihin, kuten Aleksanteri Nevskiin ja Sergei Radonesilaiseen. Venäläinen kansallisuus joskus melkein samastetaan ortodoksisuuden kanssa. Teos on kirjoitettu käsikirjoituksena vuosina 1941 ja 1942, siis Venäjän raskaimpina sota-aikoina, jolloin mieliala pyrki painumaan alas. Kirjoitusten henki

on voitontahtoinen ja toivorikas, ja sitä kohottaa erikoisen voimakkaana esiinpistävä pääsiäistunnelma ylösnousemusajatukseen.

Mutta sukeltakaamme jälleen katselemaan teoksen yksityiskohtia. Otamme nyt toimituksen artikkelin uskonnonvapaudesta Venäjällä. Siinä viitataan v:n 1918 määräykseen uskonnon vapaasta harjoittamisesta, joka määräys virkisti kirkon sisäistä elämää. Tsaarinvallan aikana kirkko palveli valtiota, joka puolestaan suojeli kirkkoa. Tsaari Pietari Suuri ei edes enää sallinut patriarkkaa valita muiden, vaan määräsi hänet itse, kunnes 1721 muutti sen sijaan Pyhän Hallitsevan Synodin, jonka pääinä myöskin oli hän itse. Näin ollen Pyhä Synodi muistutti aika paljensenaattia. Kirkko ei enää saanut vaikuttaa kaittaviinsa valtion elinten avulla, vaan valtio johti kirkkoa Pyhän Synodin kautta. Sitä varten Synodiin kuului valtion virkamies, yliprokuraattori. Kirkon tulee kuitenkin vaikuttaa ilman ulkonaista apua, sisäisellä voimallaan, joka siinä piilee. Ei väkivalloin voida viedä ihmisiä Kristuksen luo. Neuvostohallituksen määräykset oman tunnon ja uskonnon tunnustamisen vapaudesta vapauttivat kirkon siitä painosta, joka vuosikausia on ollut sen päällä, ja päästivät sen hallituksen holhouksesta vapaaksi. Eräät uskovaiset eivät kuitenkaan ole tämän suurta arvoa käsittäneet, varsinkaan ulkomailla, vaikka patriarkka Tiihon on selvästi ilmaissut toimivansa täysin vapaasti, ilman valtion painostusta, samoin Sergios. Tosin Venäjällä toimii uskonnonvastainen propaganda, jonka toiminnan vapauden myöskin on perustuslaki taannut. On myös tunnettua, että kommunistinen puolue on tämän ideologian omaksunut. Tämä kaikki vahingoittaa kirkkoa. Perustuslaki sallii vain yksityisen kansalaisen uskonnon harjoituksen, mutta eräällä tavalla estää yleensä uskovaisten eli kirkon uskonnollista elämää. Lokakuun vallankumouksen jälkeen toimeenpantiin useita tuomioita papiston keskuudessa, mutta vain sen tähden, että muutamat papit uskonnon varjolla harjoittivat neuvostolaisvastaista, vastavallankumouksellista poliittista toimintaa. Ikäänkuin vakuudeksi siitä, että neuvostoviranomaiset eivät suinkaan vainoa kirkkoa, on otettu esimerkki Moskovan piiritystilaan julistamisen ajoilta tapauksesta, jonka mukaan hallitus täytti uskovaisten toi-

vomuksen ja salli pitää pääsiäisyöjumalanpalveluksen keskellä yötä, vaikka siihen sisältyi suuri vaara vihollisen lentoaseen taholta.

Siinä historiallisessa katsauksessa, jossa koetetaan osoittaa kirkon täyttäneen velvollisuutensa isänmaan puolustuksessa kautta aikojen, kiinnittää meikäläisen huomiota sanonta, että kun venäläiset eivät muuten mielellään lähteneet asumaan pohjoiseen, Suomenlahden rannalle, jonne Tsaari Pietari rakensi pääkaupungin, niin hän oivalsi sytyttää sille suunnalle ensin pyhät tulet, joita kohti venäläisen tiesi kyllä tulevan. Siinä mielessä hän siirsi p. Aleksanteri Nevskin jäännökset Vladimirin kaupungista uuteen pääkaupunkiin ja — mikä oli vielä tärkeämpää — hän tuki Valamon luostarin jälleenrakentamista ja kukoistukseen saattamista. Siellä sijaitsivat myös perustajiensa Sergein ja Hermanin, joista edellistä pidetään venäläisenä ja jälkimmäistä Valamossa ennestään olleena pakanallisena miehenä, jonka Sergei kastoi ja otti apulaisekseen, pyhät jäännökset, miesten, jotka olivat vaikuttaneet tällä Novgorodin alueen osalla. Vaikka nämä olivat paikallispyhiä, ne houkuttelivat erittäin voimakkaasti uskovaisia luokseen. Edelleen lienee kiinnostavaa tietää jotain historiallista uudemmalta ajalta. Lokakuun vallankumous v. 1917 muutti valtiolliset, yhteiskunnalliset ja kirkolliset olot Venäjällä. Kirkko pysyi uskollisena uudelle maan hallitukselle, minkä uskollisuuden on julkituonut samana vuonna patriarkaksi valittu patriarkka Tiihon sanoissaan: »On aika uskovaisten käsittää se kristillinen kanta, että kansojen kohtalot riippuvat Jumalasta, ja ottaa vastaan kaikki, mikä tapahtuu, Jumalan tahdon ilmauksena». Samaa suuntaa kulki patriarkan sijainen Sergios, joka tuli tähän virkaansa v. 1925, sama mies, joka kaksikymmentä vuotta tätä ennen tuli Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispaksi.

On jo aika siirtyä selostamaan edellä mainittua piispa Polykarpoksen asiaa. Tämä Vladimirin piispa, joka toimi sijaisena Volyniassa, Ukrainassa, joutui saksalaisten vallatessa Ukrainan näiden puolelle monien kymmenien tuhansien kaittäviensä kanssa ja julistautui Ukrainan vallatun osan autokefaalisen kirkon pääksi, eroten Venäjän äitikirkosta ja liittyen yhteistoimintaan saksalaisten kanssa. Tämän tapahtuman johdosta patriarkan sijainen Ser-

gios lähetti helmikuun 5 p. 1942 patriarkkakuntaansa lähetyskirjeen, jossa hän tuomitsi piispa Polykarpoksen menettelyn, ja saman vuoden maaliskuun 28 p. kirjeen vallatun alueen piispoille, papeille ja seurakuntalaisille, minkä lisäksi samana päivänä kirkollinen tuomioistuin myös tuomitsi hänen menettelynsä. Kirjelmässä tosin myönnetään, että mainitun piispan toimenpide on poliittista eikä kirkollista laatua ja se ei saata olla hänen omaa aloitettaan, vaan saatu määräys, mutta sittenkin kiivain sanoin moititaan menettelyä. Tämän yhteydessä moititaan myös Puolan metropoliittaa Dionysiosta, joka oli sekaantunut mainittuun hankkeeseen. Hänen autokefaalinen kirkkonsa on myös syntynyt vastoin patriarkka Tiisonin ja hänen seuraajansa tahtoa ja ilman heidän siunaustaan. Ryhtymättä vielä rankaisutoimenpiteisiin odotetaan heidän katumustaan ja paluutaan äitikirkon yhteyteen. Piispainkokouksen päätöksen mukaan on piispa Sikorskin kahden kuukauden kuluessa tultava vastaamaan Moskovan patriarkaattiin hengellisestä säädystä erottamisen uhalla. Vastatessaan patriarkan sijaisen edelliseen kirjeeseen piispa Polykarpos toisaalta puolustautuu, toisaalta moittii itse patriarkan sijaista vallan anastajaksi. Kuinka asia on lopullisesti ratkennut, ei ole tietoa. Tiedetään vain, että hän oli tilapäisesti menettänyt toimintaoikeuden, patriarkan sijaisen päätöksen mukaan.

Teoksen lukija saa sen käsityksen, että myöskin Bessarabiaa pidetään ilman muuta venäläiseen piiriin kuuluvana ja rumanialaisia ja saksalaisia sen sortajina.

Erikoisen suuresti korostetaan teoksessa kirkon osuutta maanpuolustustaisteluun, kuten edellä on mainittu. Pyhä viha natsismia kohtaan ja pyhä rakkaus omaa kansaa ja maata kohtaan on johtavana ajatuksena puheissa ja kirjoituksissa. Käsityöt usko-vaisten piirissä punaisen armeijan ja sen sotilaiden perheiden vaattamiseksi, samoin vaate- ja rahankeräykset kirkon jäsenten kesken ovat olleet siellä tavallinen toimintamuoto. Yksin Moskovan papisto ja uskovaiset ovat keränneet puolentoista miljoonaa ruplaa puna-armeijalle. Tämän lisäksi on Moskovan seitsemän kirkkoa lahjoittanut yhteensä 445 tuhatta ruplaa armeijalle. Tämä osoittaa suurta puolustustahtoa, jota hujittaa se seikka, että

he pitävät natsien hyökkäystä Venäjälle epäoikeudenmukaisena ja sen vuoksi myös epäonnistumaan tuomittuna.

Loppuosa kirjasta on omistettu idyllisille kirkkomatkakuvauksille. Mainitsemisen arvoisia ovat pääsiäisjumalanpalvelukset Moskovassa ja Leningradissa. Kansa kokoontuu suurin joukoin metropoliittojensa ja piispojensa ympärille. Kerrotaan itse jumalanpalveluksen kulku, väläytetään kuvia kirkon juhlavasta asusta, tuohuksien valomerestä, voimakkaasta ja kauniista laulusta ja kansan tunteista pääsiäisilosta. Mainitaanpa, että englantilaisia upseerejakin on ollut näissä juhlallisuuksissa, mutta toisaalta vain harvoin eksyy puna-armeijalainen isiensä kirkon holvien alle rukoilemaan. Esitän tässä eräitä katkelmia professori G. Georgijevskin kuvauksesta Moskovian pääsiäisjumalanpalveluksesta. »Moskovian ortodoksinen asujamisto ei ole lakannut rukoilemasta voittoa sodan ensi päivistä lähtien. Näinä vaikeina koettelemuksen aikoina täyttävät Moskovian asukkaat kirkkonsa ääriään myöten. Useat tahtovat käydä synnintunnustuksella ja Herran ehtoollisella. Pääsiäisaattoiltana klo 7 lähdin seurakuntakirkkooni. Jo pitkän matkan takaa herätti huomiotani ihmisjono, josta kaikilla oli nyytti kädessään. Se sisälsi kulitsia ja pashaa eli pääsiäiskakkua. Menen Ylösnousemuksen katedraaliin. Mahtava kirkkosali, suurenmoinen ikonostaasi ja pyhäinkuvia esittävät seinämaalaukset ovat kuin luodut tätä juhlallista jumalanpalvelusta varten. Vihdoin syttyvät sähkövalot, tuohukset ja öljylamput kuvien edessä. Venäjän kirkon primas johtaa jumalanpalvelusta, jonka aikana usein toistetaan sanat: Kristus nousi kuolleista. Liturgian jälkeen menevät kaikki rauhallisina koteihinsa.»

Lopussa on sähkösanomia eri patriarkkakunnista joulun ja uudenvuoden sekä pääsiäistervehdyksinä. Kaikissa niissä puhutaan natsismin jumalattomuudesta ja toivotaan sen häviävän. Niinpä Aleksandrian patriarkka Kristoforos sähköittää Moskovian patriarkan sijaiselle pääsiäisenä 1942: Kristus nousi kuolleista. Syleillen ja suudellen Teidän Autuuttanne toivon pikaista voittoa yhteisestä vihollisestamme. Jerusalemin patriarkka Timoteus taas kirjoittaa: »Kristus nousi kuolleista. Me rukoilemme Pyhällä Handalla Venäjän jumalaapelkääväisen kansan puolesta.»

Tässä lyhyesti puolentoistasadan sivun laajuisen teoksen si-

sältö. Se voi antaa monessa suhteessa meille ajattelemisen aihetta. Vaikka sen sisältö tuntuukin ehkä tendenssimäiseltä, on siitä meille paljon hyvää opittavaa. Niinkuin monilla muilla aloilla, olemme kirkollisenkin kulttuurin alalla velvolliset etsimään vuorovaikutusta naapurimaista ja omaksumaan hyvän ja meille kelpaavan ja toisaalta ehkä antamaan omastamme oikeita, tasa-puolisia tietoja. Kenties kerran voimme puolestamme jonkin julkaisun välityksellä antaa Neuvostovenäjälle kuvan omasta kirkostamme.

KIRJALLISUUTTA.

K. Merikoski: *Sergei Okulov*, Palanen Raja-Karjalan sivistyshistoriaa. Valistus 1944.

Kun ensimmäisen sotatalven helmikuun raskaina päivinä viesti rovasti Sergei Okulovin kuolemasta levisi Karjalan koteihin, tunnettiin kaikkialla, missä kirkkomme asiat olivat elämäntärkeitä, että jotakin tälle sukupolvelle korvaamatonta oli menetetty. Vaikka rovasti Okulov kuollessaan olikin jo niin iäkäs, että inhimillisesti katsoen hän oli kaiken elämän hänelle määräämän toteuttanut, oli hänen, vielä keskellämme liikkuva kirkastunut persoonallisuutensa hyvään-uskon ja järkkymättömyyden elävänä symbolina voiman ja ilon lähteenä kaikille niille, joilla oli ollut onni suorittaa elämäntehtävänsä tahi valmistua siihen tämän suuren persoonallisuuden välittömässä säteilypiirissä.

Emme voi muuta kuin tuntea iloa siitä, että kouluneuvos Merikosken Sergei Okulovin elämäntyötä vilpittömästi ja lämpimästi kunnioittava muistelmaaluontoinen elämäkertateos on jo nyt luettavanamme. Merikoski ilmoittaa suorittaneensa työn P. Sergein ja Hermanin Veljeskunnan toimeksiannosta ja valittaa sitä, että sodan seurauksina hänellä ei ole ollut käytettävänäan paljoakaan arkistoaineistoa, vaan on hän ollut pakoitettu perustamaan esityksensä etupäässä Sergei Okulovin tunteneiden henkilöiden ja omien muistelmiensa varaan. Toiselta puolen tällä on oma etuisuutensakin. Näiden henkilöiden, ennenkaikkea Okulovin läheisten omaisten nimet, jotka tekijä mainitsee käsikirjoituksensa tarkastajina, ovat takeena muistelmien autenttisuudesta, ja näin Merikosken kirja voi olla arvokkaana lähde-teenä Suomen ortodoksisen kirkon itsenäisyyden ajan tutkijoille.

Merikoski on teoksensa alaotsikkoon viisaasti kätkenyt sen varauksen, että hän kuvaa Sergei Okulovin elämäntyötä ennenkaikkea ajan historiallista taustaa vastaan katsottuna. Meille kreikkalaiskatolisille on tällä se erinomainen puolensa, että ro-

vasti Okulovin elämäntyö esitettynä »palasena Raja-Karjalan sivistyshistoriaa» on kuin kirjaanviety puolustus Karjalan kirkon henkisestä ja hengellisestä kulttuurityöstä kaikille niille, jotka tähän saakka eivät ole tahtoneet uskoa mitään sellaista koskaan oleenkaan. Mutta toiselta puolen tällaista kuvausta lukiessa ei aina jaksaa välttää vaikutelmaa siitä, että paikka paikoin kuvauksen kohde häviää sille rakennettuihin kehyksiin, eikä näinollen persoonallisuuden kasvu, joka sittenkin on tärkeintä kaikessa elämäkertakirjallisuudessa, jaksaa hahmottua aivan kiinteänä ja katkeamattomana. Tämän kirjoittajasta, jolle rovasti Sergei Okulov oli opettaja ja rippi-isä ja näissä ominaisuuksissa myöskin suuri ja ihailtu ystävä, tuntuu myöskin siltä, että Merikosken kuvaus rovasti Okulovista koulumiehenä Sortavalan opettajaseminaarin piirissä on liaksi etualalla niin että tekijän maininta jumalanpalvelus- ja oppikirjain suomennos- ja toimituskomitean työstä Okulovin elämän päätehtävänä, ei jaksaa enää vakuuttaa lukijaa, vaikka se onkin lähempänä totuutta. Sergei Okulov oli kuitenkin ennenkaikkea pappi. Ja hänen ihmeellisen viisas harkintansa, jota hänet tunteneet eivät voi lakata ihailemasta, kasvoi käsittääkseni hänen kirkkonsa kaksituhatuotisesta traditiosta, johon hänet oli papin ominaisuudessa vihitty katkeamattomin mystillisin sitein.

Kouluneuvos Merikoski on kirjoittanut Okulov-elämäkertansa tietenkin koulumiehenä ja Raja-Karjalan sivistyshistorian ansiokkaana tuntijana. Ja hän on suorittanut työnsä lämmöllä ja luotettavalla objektiivisuudella. Kenties saamme vielä joskus lukeaksemme esityksen Sergei Okulovista pappina ja rippi-isänä jonkun toisen kirjoittamana. Merikosken aikaisempi kirjallinen toiminta, erikoisesti meille läheisimmät laaja kaunokirjallinen kuvaus »Uskon luopio» ja suurta tunnustusta saavuttanut sivistyshistoriallinen teos »Taistelua Karjalasta», ovat takeena siitä, että kirjoittaja on välttänyt melkein kaikki asiavirheet, joita rovasti Okulovin kirkon näkökulmasta voisi hakea. Kuitenkaan en voi olla valittamatta sitä, että Merikoski on antanut liian suuren todistusarvon Pomjalovskin groteskille kuvaukselle venäläisestä pappisseminaarista Sergei Okulovin kouluvuosien taustan elävöittäjänä. Ja jos tahtoisii olla oikein tarkka, voisi vielä huomauttaa, että luostarin varajohtajaa ei kutsuta varaigumeeniksi, koska igu-

meenin arvo voidaan antaa muillekin pappismunkeille kuin luostarin johtajille ja koska varaigumeenin arvonimeä enempää kuin vararovastinkaan arvonimeä ei ole olemassa. Luullakseni myöskin Sergei Okulovin saamien kunnianosoitusten luettelossa on virhe Eestin kirkon Piispa Platonin ritarikunnan 4 luokan ritari-merkin kohdalla.

A. S.

M. R a j a m o : *Suistamon seurakunnan historia*, Suistamon seurakunnan kustannuksella, Kuopio 1944.

Esiteltävänä oleva seurakunnan historia on ensimmäinen painoasun saanut tulos siitä kehoituksesta, jonka kirkollishallitus v. 1936 antoi seurakunnille aikakirjojen laatimiseksi. Kaikkia tätä ajankohtaa seuranneita tapahtumia ajatellen kehoitus ei tullut hetkeäkään liian aikaisin Karjalan seurakunnille. Mutta kehoitus tuskin lienee kaikissa tapauksissa tuottanut näkyviä tuloksia, joilla nyt voisi olla korvaamaton arvo.

Suistamon seurakunta, joka viime vuoden kesällä vietti komean kirkkonsa satavuotisjuhlaa ja joka evakkoaikanaan ja muutenkin on useasti osoittanut huomionarvoista ja esimerkiksi kelpavaa vireyttä elämässään, voi olla ylpeä siitä, että se on tietävästi ensimmäisenä saattanut painoasussa julkisuuteen historialliset vaiheensa diakoni P. Rajamon kirjaanvieminä. Tämä yli kolmesatasivuinen, kauniisti ja mielenkiintoisesti kuvitettu kirja, todistaa laatijansa uutterasta ja perusteellisesta työstä, jota tietävästikin on ollut kannustamassa enemmänkin elävä, lämmin harastus kotiseurakunnan vaiheisiin kuin työstä suoritettu rahallinen korvaus.

Esittelijän tehtävänä on kuitenkin valittaa sitä, että painoasun saanut käsikirjoitus on jäänyt monessa suhteessa muokkaamattomaksi. Huolellisesti kootun aineiston järjestelyssä on kenties noudatettu kirkollishallituksen antamaa kehoitusta, joka kuitenkin tuskin tarkoittanee muuta kuin olla ohjeena materiaalin kerääjällä, eikä suinkaan ehdottomana määräyksenä painoasuun saatettavalle teokselle. Monen asian esittelyjärjestyksen muuttaminen olisi lukijan kannalta ollut paljon miellyttävämpää. Eräät tilastotaulukot, jotka useissa kohdin katkaisevat muutenkin

paikka paikoin kuivahkoksi käyvän esityksen, olisi ollut sijoitettava loppuun. Tällaiset virheellisyydet voitaisiin välttää pitämällä esikuvana monien asiantuntijain laatimia vastaavanlaisia teoksia. Teoksen kielellinen asu ei ole läheskään aina onnistunut, onpa siinä lukuisia virheellisyyksiäkin, enkä olisi taipuvainen tässä asiassa vierittämään kaikkea vastuuta käsikirjoituksen tarkastajalle, joksi tekijä esipuheessa ilmoittaa opettaja Mikko Niikon.

En myöskään voi olla huomauttamatta luvussa »Raja-Karjalan historiaa» esiintyvistä Valamon luostarin perustamisvuotta koskevasta virheellisyydestä. Meillä ei ole mitään syytä esittää Laatokan saaren kuuluisan luostarin perustamisvuodeksi niin myöhäistä vuotta kuin 1329, vaikka sen ovatkin tietävästi ensimmäisinä esittäneet eräät novgorodilaiset historiöitsijät. Eräs vanhan ruotsalaisen kronikan merkintä Valamon luostarisaaressa tehdystä hävitysretkestä v. 1164 ja monet, ei vain valamolaisia alkuperää olevat ikivanhat tiedot puhuvat sitä vastaan.

Kaikesta sanotusta huolimatta diakoni Rajamo ansaitsee tunnustuksen huolellisesti kirjaan viemistään Suistamon seurakunnan historiallisista vaiheista. Hänen kirjallaan monessa suhteessa on kieltämätön lähdeteoksen arvo. Seurakuntahistorian viimeisen luvun on innoittuneeseen tapansa kirjoittanut pastori Aleksanteri Ryttyläinen.

A. S.

Teodor M. Popescu: *Ortodoksinen kirkko nykyään*, romaniankielestä suomentanut Paavo Saarikoski. Ortodoksinen Veljestö, 1944.

Tämä professori Popescun laajahko esitelmä ei, niinkuin nimestä kenties voisi päätellä, ole tilastotietojen valossa luotu kuva ortodoksisen kirkon nykyisestä maailmantilasta, vaan pikemminkin sitä on pidettävä nykyaikaisen ortodoksisen teologin kirkkonsa sisäisen olemuksen esittelynä, jolla on tarkoituksellisesti apologeettinen luonne länsimaisen teologian ennakkoluuloisia käsityksiä vastaan, joiden perusteet luennossa myöskin on luonnehdittu. Tämä viisas, lämmin ja kaikesta väärästä subjektiivisuudesta vapaa esitys on mielestäni eräs pieni osa sen uudistuvan kristillisen maailmankatsomuksen rakennuksessa, jossa ortodoksisen etiikan

vaatiman toimivan rakkauden ovat esim. Vladimir Solojev, Dostojevski ja Arseniev uskoneet esittävän merkityksellistä osaa. Popescun esitystä lukiessa tuntee, miten ortodoksisen kirkon julistama rakkauden ja kärsimyksen siunaus siinä itsessään ilmenee uudelleen ja uudelleen ikuisesti elähdyttävänä voimana. Ja näinollen tällä kirjallisella nutuudella on lohdutuksensa myöskin meille, kaukaisen Pohjolan pienelle, kansallisissa piirteissään erikoiselle ja itsenäiselle ekumeenisen, apostolisen kirkon osalle.

Popescun esitelmälle on kauniin ja joustavan suomenkielisen asun antanut pastori Paavo Saarikoski. Eräiden erikoisempien vierasperäisten sivistyssanojen suomenkielisen vastineen käyttö olisi kenties ollut paikallaan. »Ortodoksinen kirkko nykyään» on ensimmäinen numero Ortodoksisen Veljestön julkaisusarjassa »Ortodoksinen kirkko». On mitä hartaimmin toivottava, että sarjan seuraavat numerot olisivat yhtä onnistuneita ja rikkaita kuin tämä ensimmäinen.

A. S.

JOENSUUN YLIOPISTON KIRJASTOLAITOS

1600568131

Kuopio 1945. Kirjapaino Oy. Syyo.